

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Nisan 2024 • Sayı: 43

BİR KALBİ VARSA
İNSAN, YOLUNU ASLA KAYBETMEZ. ”

Hayat Ağacı

Halıların dili adına yazayım, motifler cana dair bir sohbete dursun. Tezgâhtaki “hayat ağacı” sırlarını, şöylece işleyeyim: Yükselen, yükseldikçe hafifleyerek incelen, inceldikçe tazelenen ağaç; tabiatın yeşil ve bereketli yüzüyle motiflere düğümlenmiştir. Toprağın altında saçaklanan incecik kökleriyle yer altını, ölümün ardından süren yaşamı; gövdesiyle yeryüzünü, dündeki hatıraları, yarına elvan damlatan umudu; göğe doğru serpilediği büyüyen her bir uzantısıyla cenneti, sonsuzluğu ve sanatın ihtişamlı zirvesini anlatır. Bu motif ki topraktan gelen insanın kısacık misafirliğine dair net hatırlatma, devamlı gelişen evrene denk düşen bir karşılamadır. Can ağacı da denen motif; en ziyade servi, kayın, nar, incir, zeytin, meşe ağacından ilham alır. Kudretli bilgenin ak pak sakallarına benzeyen kök damarları, suyu emerek ağacı büyütür ve ağaç, göğü kucaklayan yeşiliyle yeni yağmurlar getirir. Evrensel yaşam döngüsüne işaret eden motifi dokuyan elleri bilir ki emek, bu döngünün dışına taşabilmektir.

KUDRET AYŞE YILMAZ

Geçerken

Nisan 2024 - Sayı: 43
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Editör
Emin Gürdamur

Yayın Koordinatörleri
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Sosyal Medya
Asuman Aydın

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Hacire Büküm Yılmaz

Kapak Sözü
Hüseyin Ahmet Çelik

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşlemleri
Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik
dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No
Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
25.03.2024

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / ABDULBAKİ İŞCAN
ÖLÜMSÜZ

4 / EMİN GÜRDAMUR
BİR DİRDİM VAR, BİN ATÖLYEYE DEĞİŞMEM

7 / FEYZA KARTOPU
AYAKÜSTÜ SORULAR

8 / GÜVEN ADIGÜZEL
SONSUZ MUCİZELER SÖYLEYEN; PAPAĞAN

11 / KADİR DANIŞ
ÜÇ TAVSİYE

12 / SÜMEYYE ÖZGEN
IŞIĞA, GÖLGEYE VE GÜN BATIMINA DAİR

16 / ELİF GÜL MAHUR SALI
ZEYTİN AĞACI

21 / SELMA MAŞLAK
MANAS DESTANI'NI BUGÜNE TAŞIYANLAR KİMLER?

24 / HÜSEYİN AKIN
ALACAĞINIZ OLSUN!

28 / CANAN OLPAK KOÇ
ŞİİRİN İLİM BAHSİ

30 / NACİ BARIŞAN
BİR YAZI BİR ÇİZİ

31 / HÜSEYİN AHMET ÇELİK İLE SÖYLEŞİ
"YAZI, SİZ VE HAYAT ARASINDA YÜKSELEN BİR DUVARA
DÖNÜŞÜRSE VARLIĞININ HİLAFINA DAVRANIYOR DEMEKTİR."

36 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
YENİLMEZLERİN DÜNYASINDA YENİLGİYLE BÜYÜMEK

38 / FATMA ASİYE ŞENAT
HEMEN KAÇIN, KOŞUUNN!

40 / KORAY ŞERBETÇİ
GÖKLERİ FETHETMEYE TUTKUN BİR HÜKÜMDAR:
ULUĞ BEY

43 / FATMA BATKİTAR
BAŞKA SESLER: SOHRAP SEPEHRİ

44 / SİDDİK YURTSEVER
EVLIYA ÇELEBİ'Yİ OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

46 / ABDULLAH KASAY
RÜZGÂR BİZİ SÜRÜKLEYECEK

48 / SİNEM SAYIŞMAN
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

İÇİNİ
FİKİRLER

Tahtı, tacı yağmaya verip te-
reddütsüz ölüme gülümseyen
şehid-i aşk bilir beni. Gövdemde
biteviye çoğalan binlerce dere tek
bir damlanın yansımasıyken, bensiz
bir ömür beyhude yaşanmıştır diye
söylenir. Kayalık dağları önce top-
rağa sonra toza çevirdiğimden bah-
seder çöl kâhinleri. Yedi kat gökten
sarkan ışığın aydınlığı bendedir.

“Gökteki ayın hilalden dolunaya
varması için zaman gerekir.” O
zaman da bendedir.

Ne sıradan basit bir yanım var ne de
ucuz pazarlarda harcanacak kadar
herhangi bir şeyim.

Hangi insan sözü yeterli gelir beni
idrak için, hangi hikâye anlatır beni

eksiksiz, hangi şiir bensiz tam ki,
ben bilinen bilinmeyen bir şeyim.

Ben ki diyorum hâlâ göç yorgunu-
yum, tüm zamane ayrılıklarının
feryadı değilim. Basit bir gönül
üzgünlüğüne mesken de değilim. Ne
büyücü keşişleri tanırım ne de ocak
başındaki yanık tenli külhanbeyleri.

Ben muhabbete en yakın olanım,
aşığa en çok sahip çıkanım.

Ferhat'ın gürzü benim, Şirin'in ahı
benim. Kerem de benim Aslı da.

Yol bulup da ince damardan akan
benim, dizdeki derman, gözdeki ışık
benim.

Diyorum ya Leyla da benim, Mec-
nun da.

Yani bir zerre şifaya muhtaç acılar
kabuk bağlamadan, kanayan yara da
benim, merhem olan da.

Gök kubbeden düşen bir yıldız
gibi karanlık kurgularda oyunboza-
nım. Ben evine dar gelenim, sokağa
sığmayan yaramazlıkların aradığı
çocukluğum.

Şanım kuşatır tüm fani olanın adını.
Varlığımın tarifi mümkün kayda
değer tek bir adı yokken hangi insan
yalnızlığıdır çektiğim.

Birinin ilkbaharı diğerinin kışıysam, birine neşe diğerine acıysam, hem gecenin şefkat yüklü sabahını beklerken ben ki kendime bile mahkûmsam; yalnızlığa en çok yakıştırılan ve tereddütsüz yakışan benim.

Zemheri soğuklarda dingin cüsseleri kucaklamak değil derdim. Kaygısız bedenlerin yakıcı cilveleri hiç değilim. En cüretkâr düşünceleri bile olabildiğince tedirgin eden gönül gergefine dokunmaktır benim işim.

O yüzden uğradığım sere serpe yerlerde belirir ahım, o yüzden âşıkla-rın yoluna bir garip girizgâhım.

Dünya benim üzerime var edilmişken, âlem-i kübranın tam da kalbindeyken, sufiler ehil olmayana anlatılmaması gereken bir sır olduğumu söylerler.

Bağa, bostana düşen ve tüm bahçeyi sarıp sarmalayan bir acayip sarmaşık tohumuna benzetir beni söz ustaları. Nice suna boyluları, nice çınar emsal heybetli duruşları içten içe kurutan, solduran benmişim meğer.

Varlığım toprak kadar eskiyken, Yüce Yaratıcı kendinden bir parça olarak beni var etmişken, bilmezler mi ki Azazil'de eksik olan benim.

Hangi âdem benden şekvacı olur da reddeder beni? Nefesimi ve nefesimi taşıyan bad-ı sabayı kim arzu etmez ki?

Sevgide ölçü bilmediğim doğrudur, o yüzden kitaplarda, şiirlerde, māsallarda sıkça duyulur adım.

Evet, dokununca yakanım ama yanmanın hazzı ile var olanım. Ben kul olana dostum, dostu dost olanım.

Diyorum ya aç da benim tok da. Yol da benim yolcu da.

Her şey benim etrafımda dönmede, benden bir şeyler bellemedeyken, gecenin sakın kucağında umutla arananım; kıyamlarda, secdelerde dudaklardan sakince sızanım.

Ben değil miyim Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı zamanki sükûneti, Hz. Eyüp'ün sabrı, Hz. Davud'un şifalı sesi? Bu kadar dertle taze tutarken yarayı, yalnızlığa adanansam; Hz. Musa'nın asası, Hz. İsa'nın müjdesi, Hz. Muhammed'in teslimiyeti ben değil miyim?

Ne geceye ne de gündüze hapsedilmişken, aynı vakitlerde sayıklanan bir mutlu heceysem neden acıyla, ayrılıkla, gözyaşıyla anılırım da bimarhanelerde yasım tutulur?

Kör müdür gözlerim, sade bir bakış mıyım, kendinden geçiren miyim? İyi huylu bir edibin yazdığı kitaplardaki sorumsuz ve de sonsuz keder miyim?

Nil deryasında bir dağ mıyım, Çah-ı Yusuf muyum, yoksa kendi külünden her dem yeniden doğan Zümrüdü Anka mıyım?

Dipsiz derinlikli yedi vadinin bilgisi gökyüzünde dolaştığım söylenir. Kerbela çölünde kızgın kumların kurutamadığı gözyaşı bendedir; gariplerin, fakirlerin gönül serinliği de bendedir.

Diyorum ya dağıtmak da benimdir toplamak da.

“Su nasıl yıldızı, ayı aksettirirse” ben de öyleyim işte. “Artmaz eksilmez bir güzellikken” kendini gösterenim, belli edenim.

Bıçkın bedenler benimle uslanırken, uslu gövdeler beni bahane ederek isyana düşer.

Kanatlarımda saf bir teslimiyetin gizlerle bezenmiş tozu hayat bulmadayken adım kime, ne diye yazılır nereden bileyim?

Yaşıyorum diyorsam, yaşatıyorum demektir aslında. Kuvvetliyse güçlü olanın karşısında, damarlarımda gezinen sırdandır belki de.

Yeryüzü benimle sıvandıysa, yedi gök kuşandıysa benimle ve kâinat benimle var olduysa, teslim almak-tan başka bir şeye razı gelir miyim?

Yedi iklim dillerde dolaşan ruhani ve ilahi bir sevgiyim ben, sorgusuz sualsiz itaat isterim.

Ki şu dünyada ölümsüzlük ancak bana yakışır.

BİR DERDİM VAR, BİN ATÖLYEYE DEĞİŞMEM

emin ürdamur

Vicdan bazen aynadır bazen içimizdeki ses. Bazen ahlak hocamız, yargıcımız; kimi zaman da mahkemenin ta kendisidir. Örnek verecek olursak II. Dünya Savaşı yıkımının mahkemesi, Nürnberg duruşmaları kadar Wolfgang Borchert'in öykülerinde kurulmuş ve görülmüştür. Ya da Siyonizm algı operasyonlarıyla kendini temize çıkarmak için ne kadar çırpınırsa çırpınsın, haber kanallarını, tarih kürsülerini, sinemaları satın alırsa alsın yine de Gassan Kenefani'nin öykülerindeki büyük yargılamadan kaçamaz. Bugün kaçsa yarın kaçamaz. Vicdan çoğu kez en son gelir fakat hiç gitmez. Bu, tarihin hiçbir zaman diliminde ve hiçbir yerinde değişmez.

Vicdan, anlatının derin katmanlarında yaşar. Görünen unsur olmaz çoğunlukla. Çünkü hassastır. Mesaj kaygısı onu zedeler. Vicdan, öykünün görünür organlarından biri olmamalıdır. Aksi hâlde didaktizme kurban edilir. Onun saklanması, ikincil olması gerekir. Fakat bırakacağı etki itibarıyla kollarını metinden sonrasına uzatır. Bu yüzden o, metinler üzerinde ciddi, duyarlı okuma yapanların daha net duyumsayabileceği, görebileceği bir olgudur.

Bir insan vicdanını susturabilir mi? Elbette, neden olmasın? Vicdanını susturmak isteyen kişinin bu tavrını Rasim Özdenören, "aynayı yüzüne kapatmak" olarak nitelendirir. Kişi aynayı bir kez yüzüne kapattığında vicdanını susturmuş ama bunun bir bedeli olarak ebediyen öz saygısını yitirmiş olur. Aslında kapattığı kendi kimliği, kişiliğidir. Tarkovski, "İlkelere bir kez olsun ihanet eden insan, hayat ile olan saf ilişkisini yitirir." diyerek insanın kendisine karşı işleyeceği en büyük cürümün bir kereliğine bile olsa kendisine karşı vicdansızlık yapması olduğunu söyler.

Öykücü bu anlamda sadece kendi aynasının karşısında değil, toplumun hemen her kesimine ait sorunların da ortasında duran kişidir. Sanatçı duyarlılığı buradan başlar. Dertler ona emanettir. O da bu emanetin bilinciyle toplumsal vicdanın sesi olur. Dostoyevski'nin ölümsüz eseri *Suç ve Ceza*'da Raskolnikov'un, Sonya'nın önünde yere kapanıp af dilediği sahne, dünya edebiyatında eşsiz bir vicdan muhasebesi olarak tezahür eder. Raskolnikov, bütün insanlık adına Sonya'dan özür diler. Sahne her şeyiyle metafiziktir. Albert Camus, *Sisifos Söyleni*'nde Dostoyevski'nin bütün

Tanrısal sorgulamaları en sonunda getirip Kierkegaard gibi bir sıçramanın, bir teslimiyetin, bir inancın kucağına bırakmasından duyduğu rahatsızlığı ifade ederken haksızdır. Çünkü Dostoyevski için gidecek başka yol yoktur. Bu yüzden onun ciltler dolusu romanlarında, vicdana kaynaklık eden din ve vicdan, temel unsur olarak yer alır. Bundan nasıl kaçabilir ki? Dostoyevski'yi büyük yazar yapan, onun insanlığın derdiyle dertlenebilmesi, bu gerilimi eserlerine aktarabilmesidir.

Vicdanlara Seslenen Öyküler

Zaten nitelikli okurun metinle ilişkisi anlamlar üzerinde yatay bir gezintiden ibaret değildir. Roland Barthes bunu şöyle ifade eder: "Bir anlatıyı anlamak, öykünün çözülüşünü izlemek değildir yalnızca; aynı zamanda, anlatının içindeki 'kat'ları saptamak, anlatımsal damarın yatay zincirlemelerini düşey bir eksene düşürmektir; bir anlatıyı okumak (dinlemek) yalnızca bir sözcükten ötekine geçmek değil, aynı zamanda bir düzeyden ötekine geçmektir."

Dino Buzzati'nin "Tanrı'yı Gören Köpek" öyküsü, Roland Barthes'ın dediği gibi dikey dalışlara, okuma-

lara müsait sembolik bir öyküdür. Buzzati, bu öyküsünde vicdan ve toplumsal vicdan üzerine muhteşem katmanlara sahip bir anlatı ortaya koyar. Aforoz edilmiş günahkârlarla dolu Tis adlı bir köyde geçer olay. Köyde dolaşan bir köpek vardır. Tepede yaşayıp ölen ermişin köpeğidir bu. Simsarlar onun sesini duyunca işçileri kovmaktan vazgeçerler, sahtekârlar durulurlar, erdemsizler kendilerine çeki düzen verirler, hırsızlar ürperirler. Hatta insanlar kiliseye gitmeye başlarlar. Kapıda uyuşuk köpek onları seyrederek. İnsanlar köpekle göz göze gelemezler. Hayvanın bakışlarını sırtlarında iki sivri demir gibi hissederler. Köpek öyküde vicdanın ta kendisidir. Tepedeki ermişle geçirdiği vakitler sebebiyle metafizik boyut kazanmıştır. Öykünün düğüm yeri de burasıdır. Vicdan insanın içinde o köpeğin işlevine sahiptir. Bu bir yandan işkencedir de. Herkesi ağır bir baskı altında yaşatır. Köpeğin bakışları, ilahi bir denetici gibi köyde dolaşmaktadır. Burada bir soru sorulabilir. Köpekten yani vicdandan kurtulmak mümkün müdür? Fırıncı bunu dener fakat yanlış köpeği öldürür. Mesaj nettir. Vicdanı öldürmek kolay değildir.

Yazarlar bazen toplum adına seslerini yükseltir, edebiyatın kendi gerekliliklerini, muaşeretini bir yana bırakır ve çılgınlığı basarlar. Vicdanları kanırtmak isterler. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun "Turhan Nasıl Çıldırdı?" hikâyesi bu nevi bir anlatıdır. İmparatorluk çökmek üzeredir. Toprak kayıplarını mütareke yılları

izler. İdealist bir genç olarak Turhan, kendi medeniyetini bilimle, fenle ayağa kaldırmak, devletini diriltmek ister. İstanbul'da insanlar duyarsızdır. Frenklileşme modası almış yürümüştür. Münevver kesimin hâli onu daha da perişan eder. Şehre geldiğinde manevi huzuruna çıktığı Yavuz Sultan Selim'in türbesini ziyaret eder, minareye çıkar ve hayatına son verir. Turhan, gurup vaktinde suya düşen ve hüznü haleler oluşturan bir damladır. Müftüoğlu, 1922 Nisan'ında yazar bu hikâyeyi. Milleti, başına gelen şeyle yüzleştirmek ister. Vicdanları kanırtarak harekete geçirmek, uyandırmak ister. Aslında intihar eden sadece Turhan değil, sadece toplum değil, koca bir medeniyettir. Nitekim Ömer Seyfettin de "Primo Türk Çocuğu" adlı hikâyesinde Balkanlardaki trajik durumu,

İtalyan mason kulübüne üye bir baba ve oğlu üzerinden haykırır. Masonluğun milletler üstü olmak fikrinin İtalyanların Trablus'u işgali sırasında nasıl iflas ettiğini anlatır. Kahramanın vicdanını harekete geçirir ve kendi kimliğiyle yüzleşmesini sağlar. Refik Halid Karay ise "Yatık Emine"de toplumun vicdanına ayna tutar. Onu ikiyüzlülüğüyle, acımasızlığıyla baş başa bırakır. Değerlerindeki ve davranışlarındaki çarpıklığı yüzüne vurur. Gerçekte yapayalnız ölen Yatık Emine değil, olayın geçtiği taşradır. Yukarıda zikrettiğimiz öykülerin her biri, ele aldıkları konuları dert edinmiş kalemler tarafından yazılmışlardır. Hasılıkelam yazarın, vicdanlı metinler yazabilmesi için dert sahibi olması gerekir. Aksi hâlde eserlerine sirayet edecek yapaylığı ne yaparsa yapsın örtbas edemez.

Derdi Olan Güzel Yazar

Yaşayacaklarımız, yaşama yöntemleri altında; yazacaklarımız yazma yöntemleri altında ezilmeye başladığında *Faust*'taki o mottoya sığabiliriz: "Teori gridir, hayat yeşil." Elde ettiği modern, postmodern imkânlarla değişen hüviyetinin, öyküyü teoriden uzaklaştırıp hayata yaklaştırdığı kanaatindeyim. Öykü, yönünü insanın içine çevirdiği gündün beridir, aslında hikâyeye ilgili pek çok kuralı altüst etti. Bu anlamda Virginia Woolf'un, "İnsanın tabiatı 1910'larda bir değişime uğradı." sözünü modernist kurmacanın sezgisel işaret fişeği olarak da kabul edebiliriz.

Son zamanlarda yazılan öyküleri "dağınıklıkla" itham edenler farkında olmadan insanın iç dünyasını da eleştirmiş oluyorlar. Buna hakları var mı, elbette var. Ama bu eleştirileri dile getirenlerin, insanın iç dünyasındaki dağınıklıkla ilgili herhangi bir çözüm önerisi sunduğuna şahit olmadık. Modern öykü tahkiyenin çocuğudur. Fakat geride bıraktığımız yüzyıl boyunca öykünün dille, duyguyla, monologla, muhasebeyle, bilinç akışıyla, imgeyle, kayıp göndergelerle, mektupla, günceyle topraklarını genişlettiğini; fethettiği her araziye insanı anlatmaya vakfettiğini göz ardı etmemek lazım.

Kurallar, kaideler her dönem sanatçının canını sıkar. Bu can sıkıntısının üstesinden gelen sanatçı, bütün belirlemeleri aşarak kendini gerçekleştirebilir ancak. Söz gelimi Edip Cansever'i şiirden uzaklaşıp öyküye yaklaşmakla itham edenlerle Şule Gürbüz'ü kurmacadan uzaklaşıp felsefeye yaklaşmakla itham edenler aynı hataya düşerek temel

bir meseleyi göz ardı etmişti. Hangi meseleyi? André Green, *Yazı ve Ölüm* kitabında, "Çok büyük yazarların önemli bir kısmının en temel kaygısı edebiyat değildir. Edebiyat, zihinsel uğraşlarının hakiki nesnesi olan ruh içi gerçekliklerinden bir şeyler iletmeyi denemek için bir araçtır (başka araç bulamamışlardır)." der. Bu savı güçlendirmek için Mevlana'yı, Goethe'yi, Dostoyevski'yi, Unamuno'yu, Tanpınar'ı, Sezai Karakoç'u, (artık bu listeye rahatlıkla ekleyeceğimiz bir isim olarak) Şule Gürbüz'ü ve bu isimlerin edebiyatla kurduğu ilişkinin temelinde yatan meseleleri hatırlamak yeterli olacaktır. Sanatçı sadece neyi nasıl anlatacağını değil, neyi neden anlatacağını seçmekte de özgürdür. Hatta bu ikincisi, onun sanatla neyi murat ettiğine dair varoluşsal kompozisyonun omurgasını teşkil edeceği için hayatidir.

Jung: "Bilinç Acıdan Doğar"

Öykü, özü itibarıyla derdiyle vardır. Kronotop zaman ve mekânın birlikteliğini ifade eder. İnsan bu birlikteliğin öznesidir ama öykünün ortaya çıkması; zaman ve mekânda yani kronotopla bir değişimin, çözülmenin, bozulmanın vuku bulmasını gerektirir. Mihail Bahtin'in ifadesiyle "kişi, istediği zamanda istediği yerde" ise kronotoptan söz edilebilir. Eğer kişi, "istediği zamanda istediği yerde bulunmazsa" kronotopun bozulma hâli gerçekleşmiş demektir. Öykü tam olarak bu noktada başlar. Yani derdin ortaya çıktığı yerde.

Mutlulukla araları iyi olmayan Kierkegaard'ı, Schopenhauer'u, Dostoyevski'yi, Nietzsche'yi, Sartre'ı, Cioran'ı hatırladığımıza sadece yüksek edebiyatın değil, yüksek düşüncelerin de dert toprağında yeşerdiğini;

insanın sadece hüznüyleken görebildiği incelikleri çıkarırsak düşünce tarihinden geriye bir şey kalmayacağını görürüz. Hüzün, kişiye kolektif hipnozdan dışına çıkmak ve hakikat uğruna dünyayı karşısına almak cesareti verir. Hipnozdan kurtulanlar ancak bilincin sularına yelken açabilirler. "Bilinç" ise Jung'un dediği gibi "acıdan doğar." Tıpkı yüksek sanat gibi.

Merhum öykücümüz Rasim Özdenören'in o sözünü hatırlamanın yeri geldi sanırım: "Bol bol okuyun, okumayı terk etmeyin. Derdi olan insan okur, derdi olmayan da okuyarak dert sahibi olur. Asıl mesele derdimizin olmasıdır." Durduk yerde dert sahibi olmak, dert sahibi olmayı dilemek, bunun için çaba sarf etmek; mutluluk öğretisi üzerine bina edilen bir dünyada kulağa tuhaf gelebilir. Wilhelm Schmid'in ifadesiyle bu "mutluluk diktatörlüğü"nin gönüllü tebaası olanları, derdin erdem olduğuna ikna edebileceğimizi sanmıyorum. Belki önlerine, Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar*'ındaki o soruyu koymakla yetinebiliriz: "Kolay elde edilmiş bir saadet mi yoksa insanı yücelten bir ızdırıp mı daha iyidir?"

Kaynaklar:

1. Enis Batur, "Anlatı Çözümlemesine Kuramsal Bir Yaklaşım" *Dilbilim* 1979, s. 133.

1 "Ömür dediğin..." diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?

Dönemeçlerle örülü bir yol.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Hayatımdaki özel insanları ayrı tutarak yanıtlıyorum bu soruyu: Kahve, iyi kitaplar ve bilgisayarım.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Kabak çiçeği dolmasının tereyağıyla açığa çıkan bir kokusu var; bu koku bana babamın ilk tayin yerini, yalnızlıkla çevrili o köyü hatırlatıyor.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Yaptığı işe tutkuyla bağlı ve tam da bundan başka bir şey yapmayı düşünmeyen biri için yanıtlaması zor bir soru.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Ses ve Öfke'nin Benjamin'i. Mantıkla metafiziğin, kelimesizlikle sesin içine, ince ve güçlü bir çizgi çektiği için.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

Bazı duyguların artık hissedilmez oluşu.

7 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız?

Eminönü'nden Üsküdar'a uzanan yolda, dinlediğim bir hikâyenin, kendi hikâyeme attığı çentik pek çok şeyi geri döndürülmez biçimde değiştirdi.

8 Mevsimlerden hangisi?

Hangisi olduğu fark etmeksizin bahar. Toprağın uyuduğu ve uyandığı anların şahitliği.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Matbaanın icadı.

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

Herkesin haklı olduğu, herkesin üzerine düşeni yaptığı, herkesin hep sıratı müstakim üzere yaşadığı dünyada, bu çatlaklar nereden sızıyor?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Daha çok kendime çekilirim. Sessizce, kabuğunda bekleme hâli olarak da ifade edebilirim bunu.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Kendimi anlatma uğraşını "kısmen" rafa kaldırdım.

13 Ruhunuzda iz bırakan biri?

Birileri var. Hikâyesi, hikâyemde oyuk açan pek çok yazar, pek çok sanatçı.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

Hissettiğim, düşündüğüm her şeyin yüzümden okunuyor oluşu. Poker surat olabilmeyi istediğim anlar oldu, oluyor.

15 Ruhunuz nereli?

Belli bir yere ait değil, bir memleketi ve ülkesi yok. "Öteli"

AYAKÜSTÜ SORULAR?

SONSUZ MUCİZELER SÖYLEYEN; PAPAĞAN

GÜVEN ADIGÜZEL

Renkli elbiseleriyle usulca sallındıkları mavi göğün atlasını şenlendiren; riparyan ormanlar, ağaçlık alanlar, mangrovlar, savanlar, çayırliklar, parklar, korular ve bahçeler boyunca kısa kanatlarıyla toplu hâlde çılgık çığlığa uçuşan güzel papağanlar. Kıvrık gagalı, parlak tüylü, kalın dilli, sıcak yerleri seven, rengârenk bir kuşun aklımıza düşürdüğü eksik imajlar. Toplamda nasıl bir imaj bu? Öğretilen ezberleri tekrar eden, sürekli aynı şeyleri söyleyen, neredeyse sinir bozucu bir kuşun resmi. Papağan imgesiyle tertip edilen mezkûr mecazlarda hayvanlar âleminin zekâ küpüne yapılmış büyük bir haksızlık var aslında. Papağanların zekâlarıyla ilgili yargılarımız da nihayetinde bizim kendi ezberlerimiz. Papağan dediğimizde yalnızca duyduklarını söyleyen sıradan bir taklitçiden değil bilişsel yetileri gelişmiş, öğrenme kabiliyeti üst düzeyde seyreden, kavramları anlama yeteneğine sahip, problem çözme becerisi olan, güçlü hafızalı, objeleri tanıyan, sesleri ayırt edebilen ve karmaşık düşünebilen bir kuştan bahsediyoruz aynı zamanda. Taklit bir yetenektir elbette. Ama salt ezbere tekrarlarıyla değil öğrendikleri kelimelerin işlevini kavrayarak, onları belli bir dizilimle kullanabilme yetisiyle de meşhurdur papağanlar. Suç ve Ceza'daki Razumihin'in de mütevazı katkılarıyla tüm dünyada yaygınlık kazanmış birçok kültüre girmiş o

“papağan gibi tekrarlamak” deyimini belki yeniden düşünebiliriz.

Papağan, doğal evinde türdeşleriyle birlikte kendine özgü sakin bir yaşama sahip olsa da cazibeli görüntüsü, ortalamanın üstündeki zekâsı ve konuşma yeteneğiyle, insanın kadim zamanlardan beri elde etme arzusuyla yaklaştığı hayvanlar arasında yer almıştır. Altın kafeslere kapatılmaktan kurtulamaması, doğadaki bu dayanılmaz cazibesinden ibarettir. Bütün suçu güzel olmaktır aslında. Güzeldir ve kafestedir. İnsana, sesi üzerinden benzemenin bedelini tutsaklıkla öder. İnsan ile papağan arasındaki garip ilişki tarih boyunca büyük bir tutkuyla devam ederek son yüzyılda roman ve sinemanın etkisiyle zirveye ulaşmış, ilgi çekici, estetik görümlü, merak uyandıran bu zeki kuşun varlığı/imajı sürekli tahkim edilmiştir. İnsan dilinde dünyaya seslenebilme yeteneğinin keşfedildiği o ilk andan beri, anlaşılabilir gerekçelerle evcilleştirilmesi, onu insanın yanı başındaki dostu eylemiş, istese de yabana yar olamamıştır. Türünün yarısı doğada değil insanın evinde yaşar. Dil belasıdır papağanın çektiği, ağzına kor alevler atıp çiğneseydi de olurdu ama konuştu, en modern ayin başladı böylece. Şair Feridüddin Attar'ın o güzel seslenişiyse: “Ey Tuba'da oturan, hülleler giyen, ateşten gerdanlık takan tûtî!”

*Tûtî-i mucize-gıtyem ne desem lâf değil
Çerh ile söyleşemem âyînesi sâf değil
Nef'i*

Kafesinde Yalnız Bir Derviş

Hatırlayanlarınız olacaktır; 2007 yılında ölen filozof papağan Alex nesneleri tanıyan, sayı sayan ve renkleri ayırt edebilen bir kuş olarak bilimsel kayıtlara geçmiş ve ölümsüzleşmişti. Alex, her ne kadar aynanın karşısında derin varoluşsal sancılar çekerek içsel bir yolculuğa çıkmış olmasa da *soru soran ilk insan dışı canlı* unvanı ona aitti. Renklerle ilgili bir soru sormuştu evet. *Hangi renk?* Soru sormak, merak etmek ve insan gibi konuşmak doğrudan yalnızlaşmak anlamına geliyordu. Alex de yalnızdı. Ama asıl mucize sorduğu soru değil ona cevap verildiğini anlamasıydı galiba. Böylelikle filozof oldu Alex ve yalnızlığı kabul etti.

Alex'ten önce ya da sonra papağanlar için en ayırt edici üç cümle; sadıkane, akıllı, yardımsever. Ömür boyu tek eşli sürdürdükleri hayatlarıyla birlikte, kanatlı uygarlığın *en zeki üyeleri* unvanıyla anılmaları da (kargalarla eş değer) herkesin malumu zaten. Ama yardımseverlik gibi ölçülebilirliği şüphe uyandıran bir davranışın deneyli ispatına sahip olmaları gerçekten ilginç. Yapılan araştırmalarda doğrudan çıkar elde etmeden ve görünürde karşılık beklemeden yardım etmek gibi hasletleri olan papağanların, söz gelimi primatlardan farklı olarak, arkadaşlarından birisi değerli bir ödül kazandığı zaman öfke veya kıskançlık

**Dil belasıdır
papağanın ektiğı,
ağına kor alevler
atıp iğneseydi de
olurdu ama konuştu,
en modern ayın
başladı böylece.**

sergilemek yerine epey memnuniyet duydukları, sevindikleri gözlemlenmiş. Hayvan bilimci Auguste von Bayern'e göre dervişane davranan bu kuşların durumu şöyle: "Afrika gri papağanları doğal şekilde diğerlerine yardım etme güdüsü sergiliyorlar. Üstelik bu diğer birey, arkadaşı olmasa bile." Evet, Darwin'e göre bu pek mantıklı görünmüyor.

Papağan ile Tûtî

Söz, insanın mucizesidir. Papağanlar mucizenin içinden seslenip insan dilinde sözü taklit ederek bu sonsuzluğun ortağı olurlar. Papağan, tûtî olur mucize söyler. Öyleyse şair simgesel olarak papağanı temsil eder ama kafese kapatılmış sessiz tutsağı değil dilinden mucizeler dökülen eşsiz bir tûtîyi anlatır. Şair'dir; mucizeler söyleyen sıra dışı bir papağan yani. Öyleyse dedikleri laf değil daha önce cümle kulakların duymadıkları şeylerdir. Zamane ile söyleşemez, çünkü çağın insanlarıyla anlaşabilmek artık mümkün değildir, kalpleri ayrı, ruhları başkadır onların. Söz söze denk değildir. Gönül gönüle eş değildir. XVII. yüzyılın dehası, hiciv üstadı şair Nef'i; "Tûtî-i mu'cize-gûyem ne desem lâf değil / Çerh ile söyleşemem âyinesi sâf değil" derken, elimizden tutup sözün mucizesi ile zamanenin sözü arasındaki o anlam yelpazesinde dolaştırır bizi. Ayinesi saf olmayan söze layık değildir.

Papağan, insanı hayrete düşüren bir kuştur. İnsana benzer çünkü, sesinde insan dilinden nağmeler bulunur. Şair, insanların hayretine talip o papağandır işte. Hayranlıkla kulak verilir söylediklerine, mucize kabul edilir ağzından çıkanlar. Söz,

eğer konuşan bir papağana duyulan o hayranlıkla dinlenmeyecekse, neden çıksın ki şairin ağzından. Şair, kafesteki papağanın yüzüne tutulan aynanın arkasındaki ses olur bazen. Papağana ayna tutulur, aynanın ardındaki ses papağana konuşmayı öğretir. Papağan aynaya baktıkça sesin mucizesine tanık olur, aynadaki aksine seslenerek konuşur. Şair, hem ayna hem aynanın arkasındaki sestir aslında. Papağan böylece mucizeye tutunur ve tûtî olur. *Mantıkû't-Tayr*'da Hızır namıyla taltif edilen papağanın eşkâlini hatırlayabiliriz şimdi: "Tatlı dilli, yeşil elbiseler giyinmiş. Boynunda altın gerdanlık var. Adam olmayan taş yürekli kişiler onu demir kafese hapsediyor; o da o demir zindanda Hızır'ın ab-ı hayatını içmeyi bekliyor. O kuşların Hızır'ıdır, onun için yeşil giyinmiştir. Hercai bir güzel, o yüzden her yere gider. Ab-ı hayat istediği için canına düşkün. Canına düşkün olan aşktan anlamaz. Sevgiliye canını veremez."

Tûtî, parrot, bebgâ, dudu ya da durmadan mucizeler söyleyen kuş. Papağanlar dünya döndükçe insanın yamacında. Kafesinde tutsak, sözünde ortak, aynasında talebe. Konakların başköşesinde, korsanların omzunda, şairlerin ruhunda ve ağaçların tepesinde. Kırmızı, yeşil, turuncu ve sarı tüylerinde tabiatın mucizesi saklıdır ve Hızır kadar güzeldir hepsi. Söz ola şimdi; nasıl tûtî olur bir papağan?

Tûtî-i mu'cize-gûyem. Görünmez parmaklıklarla örülü hayat kafesindeki aynaya bakıp *cahildim dünyanın rengine kandım* diyen insan için filozof papağan Alex aşk ile bir daha sorsun öyleyse; what colour?

BİR KİTAP

II. Selim'in musahiplerinden, türbesi Eyüpsultan'da bulunan Hubbi Hatun'un büyük şair olduğunu tezkirelerden, hakkında söylenenlerden ve günümüze başka eserler aracılığıyla ulaşabilen birkaç parça şiirinden biliyorduk. Ancak bu şair hanımın herhangi bir eseri günümüze ulaşamamıştı. Kısa bir süre önce Hubbi Hatun'un kayıp eserlerinden birinin, *Hurşid ü Cemşid* adlı mesnevisinin bir nüshasının Estonya'daki Tartu Üniversitesinin kütüphanesinde bulunduğu, eserin güzelce incelenip tanıtıldığı bir makaleyle ilim dünyasına duyurulmuştu. Geçtiğimiz günlerdeyse ilgilisi için ne müjdeli haber, bu mesnevinin tam metninin de yayımlandığını öğrendik. Alakadarları için harika bir keşif.

BİR MÜZİK

Denizden alınmış bir tas suda kimyasal olarak denizin bütün özellikleri görülebilir. Deha da böyledir. Deha, romanın ilk cümlesinde, bestenin ilk nağmesinde kendini belli eder. Dede Efendi'nin "Ferahfeza Mevlevi Ayini" daha ilk notada "Ben farklıyım!" diye haykırır. Tıpkı Şeyh Galip'in (bahusus *Hüsn ü Aşk*'in) edebiyatımızda kemal noktası olması gibi "Ferahfeza Mevlevi Ayini" de bence musikimizde bir zirvedir. Hele ayinin peşrevi, bize sanki bilmediğimiz ama bir şekilde anladığımız bir dilde son bin yıllık maceramızı nakletmekte, dahası insanın bütün varlığından, doğum öncesinden, dünyadaki süresinden ve öldükten sonra yaşayacaklarından dem vurmaktadır.

ÜÇ TAVSİYE KADİR DANIŞ

BİR ŞEHİR

Çok sevdiğim şehirler arasında listenin başlarında yer alan bir şehir Tarsus. Ona benim gibi bakmayana belki de herhangi bir "ilçe" gibi gelebilir gerçi, ama benim için yeri başkadır. Türünün yegâne örneği evleri, Danyal'ın (a.s.) kabri, hem Efendimiz hem de bu kabirle ilgili anlatılagelen rivayetler, Havari Pavlus'un evi ilaahir, Tarsus benim için bir çeşit küçük Eyüpsultan gibidir. Ama Eyüpsultan'a bir üstünlüğü de vardır: O muhteşem Namrun Yaylası! Yolu düşen hem Danyal'ın (a.s.) eşğini öpmeli, hem de Namrun'da bir terebentin kokusu duymalı bence.

İŞİĞA, GÖLGEYE VE GÜN BATIMINA DAİR

SÜMEYYE ÖZGEN

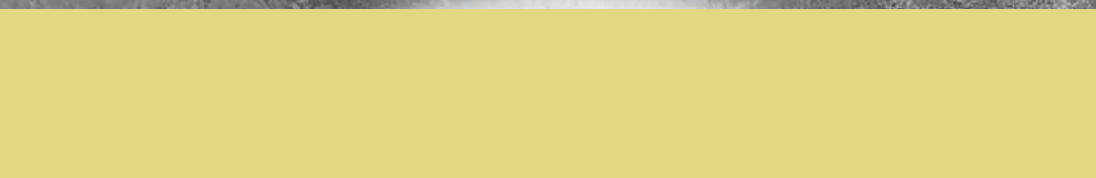
*Bana bir iyilik yap da şu soru üzerine biraz düşün:
Kötülük olmasa senin iyiliğin ne işe yarardı
ve gölgeler kaybolsa dünya nasıl görünürdü?
Mihail Afanasyeviç Bulgakov*

Her birimiz ölünceye dek ayaklarımızın ucunda birer gölge taşıyoruz. Gölgeler, içimizin en karanlık, göz ilişmeyen yanları gibi sürünürler ayaklarımızın ucunda. Dokunamayız ona ve var mıdır kaçabilen gölgesinden? Işık yükseldikçe tepemizde, küçülür gölgemiz. Işık çekildikçe silikleşir, uzar. Yoktur gölgesini dikkatle seyredenlerden başka anlayabilen, gökteki ışığın yoğunluğunu. Gölge ışığın içindedir ve ışık gölgenin içinde dağılmış olarak sürdürür varlığını. Biri eksikse fazladır mutlaka diğeri ki böylelikle tamamlar birbirini; ışık ve gölge. İnsan, ışığın ve gölgenin tamamladığı bir bütündür. Bir ağaç gibi yükseğe, gökyüzüne, ışığa çıkmak istedikçe dalları, bir o kadar kuvvetle toprağın altına, derinlere, karanlığa uzanır kökleri. Evet, ışık ve gölge; birbirinin eksikliği ve fazlası olarak evrendeki o büyük uyumun içinde bütünler birbirini, iyilik ve kötülük gibi. Size ışığın ve gölgenin mücadelesini ahenkli bir dansa, renkli bir karnavala dönüştüren birinden bahsedeceğim şimdi; ironinin sivri dilli mistik yazarından, Mihail Afanasyeviç Bulgakov'dan.

Yeşil abajurlu lambalar, şamdanların dallarında yanan mumlar, tıktırlı duvar saatleri, içine güller konulmuş bir vazo ve üzerinde, sayfaları açık *Faust* duran bir piyano... Goethe'nin hayatı boyunca bittiğine inanmadığı, kapatamadığı o eşsiz eser, *Faust*... Onu, çocukluk anılarında piyanonun üstünde açık hâlde hatırlayan Bulgakov için de hayatı boyunca kapanmayacak belki de tek kitaptır o. Öyle ki kız kardeşi ondan geriye kalan eşyaların içindeki biletleri saydığında tam kırk bir kez "Faust" operasına gittiğini fark eder Bulgakov'un.¹ *Faust* Bulgakov'un eserlerindeki motiflerin kaynağı ve hiçbir zaman ardında bırakmadığı çocukluğudur bir bakıma. Bu yüzden hayatımın kitabı dediği *Usta ve Margarita* romanının başkahramanı Woland, *Faust*'un içinden çıkıp gelmiştir âdeta ve roman *Faust*'tan alınan şu cümlelerle başlar: "Faust: Yani, kimsin sen, nihayetinde? / Mephistopheles: Ben, sonsuza dek kötülüğü isteyen ve sonsuza dek iyilik yapan o gücün bir parçasıyım." İyi ve kötü. İyiliğin ve kötülüğün evrenselliği. Ya da iyiliğin ve kötülüğün birbirini tamamlayan bir aynanın iki yüzü

olması: İşte Bulgakov'un zamanla hayat felsefesi hâline gelen o derin düşünce. Peki, çağını aşarak bugün dünyaya ironik bir gözle bakmanın "Bulgakovesk" olarak tanımlanmasına neden olan Bulgakov kimdir?

Bir din adamının oğludur Bulgakov ama çalışma hayatına bir doktor olarak başlar. Okulu bitirmesi Birinci Dünya Savaşı'na denk gelen bu genç doktorun ilk görev yerinin küçük bir köy hastanesi olması onun ileride bir yazara dönüşmesinde büyük rol oynar. Ülkenin en ücra yerlerinden birinde halkın en çıplak hâliyle yakından karşılaşmak, bir hastaya ulaşabilmek için sıkıntılı yolculukları göze almak, riskli doğumlara şahit olmak hayatı boyunca şehirde yaşayan dahası şehir merkezlerini seven bu genç doktorun içinde bir "korku"nun kök salmasına sebep olur. Ruhunda dehşetli izler bırakan, yaşamının doktorluk yıllarına dayanan trajik ve dehşet verici anıların tetiklediği bu korku, birinin hayatını kurtarmaya çalışırken ya onu öldürürsem, korkusudur. İçinde bu korku gittikçe dallanıp budaklanan Bulgakov dört yılın ardından

“

Işık ve gölge.

Düzen ve kaos.

İyilik ve kötülük.

Birbirinden doğan,

birbirini doğuran,

birbirini eksiltten ve

birbirini çoğaltan,

tamamlayan o

bitimsiz mücadele,

o ahenkli dans.

doktorluğu bırakır, kendini edebiyata adar. Asıl zor olansa hayatının geri kalanıdır. “Ah, neden doğmak için bu kadar geç kaldım! Neden yüz yıl önce doğmadım sanki.” dediği günler tam da o zamanlarına rastlar.

Bulgakov da devrimi, kargaşayı yakından yaşayan birçok çağdaşı gibi Stalin’in yönetimi altında zorbalıklara ve baskılara maruz kalır. Devlet tarafından sürekli gözetim altında tutulan, yaşamı boyunca yazıları ve düşünceleri yüzünden eleştirilen, eserleri sansürlen, dönemin yazarlar birliği tarafından dışlanan hatta yok sayılan, o buhranlı günlerde Stalin’e yazdığı mektuplarda gönüllü olarak yurt dışına sürülmeyi talep eden ama ülkeyi terk etmesine izin verilmeyen, parasızlığa, açlığa mahkûm edilen Bulgakov, bu yükün altında ezilse bile ölene dek sansürlerin ve müdahalelerin karşısında durmaktan taviz vermez. Hayatı tedirginlik ve baskı altında nefes almaya çalışmakla geçse de intihar eden, kalemini bırakmayı seçen yahut çocuk kitapları yazmanın, çeviriler yapmanın güvenli limanında tekrar özgürce yazabilecekleri o günü bekleyen çağdaşı yazarların aksine -en az onlar kadar korksa da- mecbur bırakıldığı her şeye büyük bir dirençle karşı çıkar. Karısının tabiriyle “Bulgakov’a benzer hiçbir karakter görmedim. Onu bükmek mümkün değildi, içinde öyle çelik bir yay var ki hiçbir güç onu bükemezdi, eğemezdi, hiçbir zaman...”³ Bulgakov’un elindeki kalemi kimse eğip bükemez. Kimi zaman itibarı yerle bir edilmiş ve zulme uğramış her yazar gibi buhran anında “... kendi ellerimle şeytanla ilgili roma-

nın müsveddelerini sobaya attım.” diyerek yazdıklarını yakarak kimi zaman, “Sonra ne olacak, diye soruyorsun. Bilmiyorum. Muhtemelen masamın bir gözüne ya da oyunla- rımın cesetlerinin gömülü olduğu dolaba kaldırarak, arada sırada anımsayacaksın.”⁴ diyerek, parasız kalacağını bildiği anlarda bile hatta, cesurca yazmaya devam eder. Çünkü *Köpek Kalbi* kitabının unutulmaz kahramanı Köpek Şarik’in dediği gibi, ne zaman olursa olsun “...ölmek için daha erken, umutsuzluk ise kesinlikle günah.” Çünkü *Usta ve Margarita*’nın unutulmaz kahramanı Woland’ın dediği gibi: “En korkunç kusurdur korkaklık.” Bulgakov’un yapamadığı tek şey ise dostları tarafından söylenen kötü sözleri ve basında çıkan dedikoduları umursamamayı başaramamasıdır. Onu yaralayan bu hakaretleri hatta küfürleri itinayla bir defterde biriktiren Bulgakov zaman içinde yazar çevresi ve dostları da dâhil herkesten uzaklaşarak, “bu o kadar berbat ve mide bulandırıcı bir şey ki bacağımı kesmelerini tercih ederim” dediği yalnızlık korkusuna rağmen kendini yalnızlığa mahkûm eder. Onu teselli eden tek şeyse ölümüne kadar üzerinde çalıştığı romanının el yazmalarıyla uğraşmaktır.

Usta ve Margarita. Bulgakov’un, müsveddesinin kenarına “Ölmeden önce bitir.” diye not düştüğü ama ölümüne yakın bile bittiğine inanmadığı gün batımı romanı. Hayatının son on iki yılı boyunca bazen umutsuzca ama bıkmadan suladığı, ancak o öldükten sonra açan çiçek. Ölümünden yirmi altı yıl sonra tefrika edilen, yayımlandığı gün derginin

tamamen satılmasını hatta birçok kişinin derginin sonraki sayıları için önden abone olmasını sağlayan, Bulgakov'un hayatını her yönüyle bir tiyatro sahnesinde sergiler gibi sergilediği; kahramanları, mekânları, atmosferi tamamen onun dünya-sından olan, ironik bakış açısını ve felsefi derinliğini yansıttığı ölümsüz roman.

Birbirine paralel ilerleyen iki hikâyeden oluşan romanda hikâyenin birinde Kudüs'te yaşayan Yeşua'nın yani Hz. İsa'nın idama götürülüş öyküsü anlatılırken diğer hikâyede Moskova'ya gelen Şeytan Woland ve arkadaşlarının burada geçirdikleri birkaç gün içinde şehirde ve çevresinde yaşanan esrarengiz olaylar anlatılır. Bulgakov iki katmanda ilerleyen bu iki ayrı hikâyeyi anlatırken elinde gizemli bir ayna tutar. Aynanın bir yüzüne binlerce yıl önce Kudüs'te az bir para karşılığında en yakınındakilerden biri tarafından ihanete uğrayan Yeşua'nın içinde yaşadığı ahlaktan yoksun, yozlaşmış toplum yansırken diğer yüzüne yirminci yüzyıl Moskova'sının yozlaşmış, materyalist toplumu yansır. Lükse, şatafata, paraya ve makama düşkün yöneticiler, aristokratlar, birbirini ispiyonlayan açgözlü insanlar, ahlaki değerlerin yok olduğu maddeci, düzenbaz, yalancı bir toplum... Aynanın her iki yüzüne yansıyan görüntü arasındaki tek fark aradan geçen binlerce yıllık zaman ve değişen yüzlerdir. Bir tarafta Nasıralı İsa'yı söyledikleri çıkarlarına ters düştüğü için ölümle yargılayan yozlaşmış bir halk, diğer tarafta ise Nasıralı İsa'nın aslında hiç yaşamamış olduğunu düşünen,

hatta Tanrı'nın varlığına inanmayan materyalist bir toplum. Bulgakov, binlerce yıl önce bir uyarıcı ve iyiliğin temsili olarak Nasıralı İsa'nın gönderildiği hikâyenin paraleline, -bir ironi olarak- yirminci yüzyıl Moskova'sına Şeytan Woland'ı yani kötülüğün temsilini maskeleri düşüren bir uyarıcı olarak koyar *Usta ve Margarita*'da ve aslında der ki: Bu çağın insanlarını uyarmak şeytana düşmüştür. Oysa her şeyi bildiğini sanan bu ateist entelektüeller arasında şeytan bile azaptadır.

Romanda birbirinden bağımsız gibi ilerleyen bu iki hikâye aynı aynanın farklı yüzleri olarak aynı şeyi yansıtır, aynı noktada kesişir ve bu kesişim yani romanın çekirdeği, Bulgakov'un hayatındaki derin felsefenin özüdür: İyiliğin ve kötülüğün çağları ve mekânları aşan evrenselliği.

Işık ve gölge. Düzen ve kaos. İyilik ve kötülük. Birbirinden doğan, birbirini doğuran, birbirini eksiltene ve birbirini çoğaltan, tamamlayan o bitimsiz mücadele, o ahenkli dans. Kant'a göre bütünün içinde bir uyum egemendir ve eksiklikleri aşan bu yüksek uyumun içinde kötünün de iyi gibi anlamlı bir yeri vardır. Her ikisi de bütünün sonsuz zenginliği içinde gereklidir. Kötü, iyi ile birleşerek, ışık ve gölgeden bir evren tablosu çizer. Acı sadece sevincin, kötülükler de iyiliğin eksikliğinden başka bir şey değildir.⁵ Kötülük ve iyilik, birbirini tamamlayan o ışık ve gölge; insan ruhunun derinlerine yerleştirilmiş o kadim aynanın iki yüzü. Biri parladığında paslanır diğeri. Kötülük iyiliğin içinde, iyilik kötülüğün içinde dağılmış

olarak varlık bulur. Kötülük sonsuz iyiliğin bir parçasıdır çünkü iyiliği parlatan şey kötülüğün varlığıdır. Bulgakov *Usta ve Margarita*'da, edebî bir karnavalın göbeğinde bu derin felsefeyi bir manifesto olarak Woland'ın dilinden zihinlerimize şöyle açar: "Bir an şu soruyu düşünmek zahmetinde bulun lütfen: Kötülük olmasaydı senin iyiliğin neye yarardı, gölgeler kaybolsaydı bu gezegen neye benzerdi? ... Ama sen fantezin yüzünden yerkürenin üzerinden her şeyi, ağaçları, tüm canlıları silip süpürerek, yalnızca çıplak bir ışıkla baş başa kalmak istiyorsun!"⁶

-
1. Ayla Kaşoğlu, *Mihail Afanasyeviç Bulgakov'un "Usta ve Margarita" Romanında Anlatım Sanatı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2001, s. 13.
 2. Kaşoğlu, *age.* s. 3.
 3. Kaşoğlu, *age.* s. 12.
 4. Mihail Afanasyeviç Bulgakov, *Usta ile Margarita*, Çev. Ergin Altay, İletişim Yay., İstanbul: 2018, s. 513.
 5. Ayla Kaşoğlu, *Mihail Afanasyeviç Bulgakov'un "Usta ve Margarita" Romanında Anlatım Sanatı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2001, s. 34-35.
 6. Mihail Afanasyeviç Bulgakov, *Usta ile Margarita*, Çev. Ergin Altay, İletişim Yay., İstanbul: 2018, s. 454.

ZEYTİN AĞACI

elİF GÜL MAHUR SAlİ

İLLÜSTRASYON HACİRE BÜKÜM YILMAZ

Ben şahidim. Dünyaya gönderilme amacım budur benim. Şehadet etmek. Sılanın tüm çilelerini; feryatlarını ve figanlarını, göz yaşlarını ve kahkahalarını, direniş şarkılarını ve ağıtlarını işitmek, görmek ve hissetmek üzere vazifelen-dirildim. Doğduğumdan beri nefes aldığım her bir ânı hatırlarım. Terki diyar eylemeden önce de şehadet vazifesini ardımdan gelenlere bırakmak isterim. Bundandır ki suskunluğuma bir son verecek, şu dakikadan itibaren ömrüm boyu gördüklerimi, işittiklerimi ve hissettiklerimi sizlerle emanet edeceğim.

Mesela beni toprakla buluşturan eller hatırımdan hiç çıkmaz. Kızgın güneşte kavrulmuş buğday renginde bir çift el. Uzun parmaklarının boğumları belirginleşmiş ve elinin hatlarını keskinleştirerek sert bir görünüm kazandırmıştı. Hâlbuki duruşundan anlardınız. O eller kalender ve mütevazı bir adama aitti. Konuşurken sağ elini sallar durur, beni dinlerken de ellerini hiç ayrılmamacasına birbirine kenetlerdi. Ah! Keşke can suyum veren o ellerinden bir kez öpüp de helallik alabilseydim. Sonra avucunun içinde o yaş aldıkça genişleyen halkalar vardı. Birlikte oturur tek tek o halkaları sayardık. “Bak” derdi. “Bu benim ömür çizgim. Kimi yerlerde dalgalı, kimi yerlerde dirayetli, kimi yerlerde ise kesik kesik.” Ne zaman avucuna dalıp gitse hüznülenirdi. Kolay mı? Koskoca bir vatan sığdırmıştı iki avucunun arasına. Yaşından

çok ağaç dikmiştir bu memlekete. Tırnaklarının arasına hep toprak dolar, ne kadar yıkarsa yıkasın mutlaka tortusu kalırdı. Elleri de kimi haşın kimi dikenli dallarla uğraşa uğraşa nasır tutmuştu. Ama o toprakla fidanı buluşturmaktan hiç vazgeçmedi. Böyle hüznünlendiği vakitlerde havasını değiştirmek için ona sataşırdım: “Yahu ağaç olan sen misin ben miyim be adam! Bin yıllık zeytin ağaçlarının senin ellerindeki kadar halkası yoktur. İyice ihtiyarladın.” Aramızda derin ve köklü bir bağ vardı. Bu yüzden içten içe beni duyduğunu hissederdim. Eliyle sakalını sıvazlarken hafif bir tebessüm otururdu çehresine. Göz kenarları kırışır ama sanki yirmi yaş gençleşirdi. Tüm yüzü aydınlanırdı. Babamızı o bizim. Benim ve yaklaşık iki yüz zeytin fidesinin. Bizler de ona hem evlat olduk hem yoldaş. Toprağı bir güzel kazmış ve beni içine yerleştirmişti. Bir de güzel yer seçmiş ki sormayın. Göz alabildiğine uzanan ve sonsuzmuş hissi veren zeytinliğin neredeyse tamamını görüyordum. Bütün zeytin kardeşlerimi, güneşi, ayı ve yıldızları görüyor, tüm günümü onları seyrederek geçiriyordum. Sabah namazlarını yanımda kılardı, ardından birlikte gün doğumunu izlerdik. Gün batımlarında ise yalnız olurdum. İçimi sımsıcak yapan güneşin kızılığında, ötelerdeki zeytinliklerde çalışan erkeklerin, kadınların ve çocukların seslerini dinlerdim. Babam ilk can suyum salavatlarla dökmüş, ardından şöyle demişti: “Seni Aksa’ya ada-

dım.” O an iliklerime kadar titremiş ve hiç hissetmediğim kadar büyük bir yaşama şevkiyle dolmuştum. Ben de artık Aksa’nın çocuklarından biriydim. Bundan sonra onun varlığını koruyabilmesi ve dimdik ayakta durabilmesi için yaşayacaktım. Babam köklerimle toprağa sımsıkı tutununcaya kadar başımda bekledi. Her gün ziyaretime geldi, bana masallar anlattı, neşesini ve hüznünü paylaştı. Böylesine şefkatli bir muamele ve gösterilen emek zayı olmadı elbette. Zeytinliğin en güzel zeytinleri ve en lezzetli zeytinyağı benim dallarımdan çıktı. Elde edilen hasat ise Kudüs’e, Mescid-i Aksa’ya bağışlandı. Köklerimle toprağa sımsıkı bağlıydım, bir adım ileri, geri yahut yana gidemezdim. Ama meyvelerim yolları aşılıyor, Aksa’nın muhafızlarına güç kuvvet veriyordu. Eğilip bükülebilsem şükür secdesine varırdım.

Hasat zamanı zeytinliğimizi bir görmeliydiniz! Öyle büyük, öyle coşkulu bir şenlik olurdu ki, görenler peri padişahı kızına düğün yapıyor sanırdı. Bütün köy imece usulü çalışır, ahali senin benim ayırmadan zeytinleri el birlik toplardı. Hasada köyün en büyükleri başlar, yorulduklarında uzandıkları dallara torunlarını oturtur kendileri de bir zeytin ağacının gölgesine sığınırlardı. Erkekler başlarına bağladıkları kefiyelerle ara ara alınlarındaki teri siler, çocukların testilerle dağıttıkları sudan kana kana içerlerdi. Kadınların elleri ise toprak gibi bereketliydi.

**Sen ki adına yemin
edilmiş kutsal
meyve! Vatanım,
can yoldaşım...
Ömrümün son
demlerini sana, seni
Mescid-i Aksa'ya
adadım. Feda olsun!**

Yahu bir çift el! O ellerle herkesten çok zeytin toplar, çocukların peşinden koşturur bir de öğlen olmadan kocaman bir sofra kurarlardı. Neredeyse bin yıllık zeytin ağaçlarının gölgesinde bir yandan yemek yer bir yandan özgürlük şarkıları söylerlerdi. En sevdiğimiz şarkıyı söylediklerinde canımıza can katılırdı sanki. Tüm zeytin ağaçları pür dikkat o güçlü sözleri dinlerdik: “Biz burada kalacağız.” O an gözümde onlarca insan birer zeytin ağacına dönüşürdü. Şarkılarıyla, tebessümleriyle, metanetli duruşlarıyla vatanlarına öyle sıkı kök salarlardı ki hiçbir fırtınanın onları yerinden sökemeceğinden emin olurdum. Sarsılmaz haklılıklarından güç alıyorlar, köklerini daha derinlere kenetliyorlardı. Gözyaşım aksa ağılardım.

Hasat zamanının sonunda sıra bana gelirdi. Şarkılar, türküler yerini bu defa tekbirlere, salavatlara bırakırdı. Herkes büyük bir özenle, bir tek yaprağını incitmekten, dalımı kırmaktan çekinerek hareket ederdi. İnsanların sükûneti bana, benden diğer ağaçlara, diğer ağaçlardan kuşlara, börtü böceğe ve havaya geçerdi. Elden ele huzuru bütün memlekete yayardık. Kuytu köşelerimde bir tek meyvem dahi kalmasın diye olanca gücümle eğilir, yapraklarımı aralar, en olmadı silkinirdim. Bir sene, en ücra dallarımın ve sık yapraklarımın ardında saklanmış bir zeytin, Aksa'ya giden kardeşlerine katılmayınca bana öyle bir azar çekmişti ki sormayın! “Beni Aksa yolundan mahrum bıraktın. Şimdi burada çürüyüp gideceğim. Bu nasıl adanmışlık!” Sağ olsun babam bir daha beni küçük meyvelerimin gazabına uğratmadı, ne kadar zeytinim varsa hepsinin toplandığından emin oldu.

Zeytin hasadının bittiği gece babam yanımdan ayrılmazdı. Kırılan dalım, incinen yaprağım var mı diye iyice kontrol eder, ardından bakımımı yapardı. Bir tek çizdiğim dahi olmadığını görünce, her defasında arkasını dönüp gidecek sanırdım. Ama o bir kere bile gitmedi. Hasat bitimi gecesini yanı başımda geçirerek bana teşekkür ediyordu. Öyle sessiz sessiz otururduk. Ama yan yana. Bir vakitten sonra sırtını bana yaslar, hafif uyuklardı. Ne tuhaf, arkamızda dağ gibi duran, bizi koruyup kollayan adam beni dağ belleyip sırtını emanet ediyordu.

Bu memleketin kadınları aynı zamanda toprak gibi yüce gönüllüydü. Geçimlerini sağladıkları ağaçlara ağaç deyip geçmez, büyük hürmet gösterirlerdi. Sene boyu bizimle ilgilendikleri yetmezmiş gibi hasat ertesi yapayalnız ve boynu bükük hissetmeyelim diye bize yarenlik ederlerdi. Alacağını alınca çekip giden nankör insanoğlu, benim için yalnızca bir efsaneden ibaretti. Çünkü öyle biriyle hiç tanışmamıştım. Köyün kadınları gölgemize büyük hasırlar serer, geniş halkalar oluşturup başlardı işlemeye. Tatrız derler, Filistinli kadınların dünyaya nam saldığı meşhur el nakışı. Usta çırak usulü gençlere köklü tarihi olan bu el işini öğretir, bir yandan da kendi dillerinde bir dayanışma gösterirlerdi. Onlar için bu nakışlar, dünyada görünmez olmadıklarını gösteren ufak detaylardı. Toprağın asırlardır onlara ait olduğunu kanıtlayan biz zeytin ağaçlarını işlerlerdi kumaşlara. Sonra hayallerini, özgür bir geleceği işlerlerdi çiçek çiçek. İçine umutlarını, vatan sevgisini, aşklarını doldurdıkları kalpler işlerlerdi. Vuruldukları zincirler,

çevrelendikleri tel örgüler de nakışta yerini alırdı, kendi ülkelerinde yaşadıkları hapis hayatını hatırlatıncasına. Anlayacağınız, bir bez parçasına tüm hayatlarını nakşederlerdi. Rengârenk ipleri kumaşla buluştururken gözlerinden ışıklar saçılırdı. Gölgemiz altında, bildikleri her şeyi kızlarına öğretir, birkaç yumak ip, bir iğne ve bir parça kumaş ile rüyalarını miras bırakırlardı. Bir keresinde on yaşında bir kız çocuğunun annesine fısıldadıklarını işittim: “Anne bak! Sanki ellerim yüzyıllardır işlemeyi biliyormuş gibi ben demeden ne yapacaklarını biliyorlar.” Kurulan tatriz halkalarında çoğu zaman gözyaşları kahkahalara karışırdı. Kadınlar nakış işlerken ümitle iyi haber, korkuyla ve tedirginlikle ise kötü haber beklerlerdi. Ama o haber hep beklenirdi. Kulaklar köyü zeytinliğe bağlayan yola doğru kabartılır, haber taşıyan ayaklı güvercin çocukların sesi kaba gürültüden ayırt edilmeye çalışılırdı. Kimi zaman bir anne, oğlunun hapisten çıktığını öğrenir, dünyada cennete kavuşurdu. “Çok şükür!” “Allah oğlumu bana bağışladı.” O zaman herkes nakışlarını bir kenara bırakır, yeni özgürü kucaklamaya giderdi. Ayaklarım olsa koşar, kollarım olsa kucaklardım. Ancak çoğu zaman kara haber gelirdi. Bir annenin evladını nedensiz tutuklar, başka bir annenin evladını şehit ederlerdi. O an annelerden kesik bir çığlık duyulur, cümle âlemin yüreği dağlanırdı. Ama ne hikmetse annelerin cevabı değişmezdi. “Çok şükür!” İnsan muhatabını nasıl bu kadar yakından tanır, şaşardım. Şehit annesi gururla başını göğe çevirir, yaşlı gözlerini kurular, işaret parmağını havaya kaldırır ve yalnızca şu sözleri söylerdi: “Aksa’ya feda olsun.” Böylesine

sessiz, böylesine onurlu ve zarif bir başkaldırının benim gölgemde vuku bulmasından büyük gurur duyardım. Bu topraklarda acı ve sevinç hep birbirine karışır, şükür dillerden hiç düşmezdi. İnsanların yeis ile başını önüne eğdiğini hiç görmedim. Kadınlar sevgiyi ve metaneti nakış nakış işlediler dallarıma. Çocuklar yapraklarıma masumiyeti aşıladı. Babamın şefkati ve vakarı varlığıma varlık kattı. Ben bu insanlardan insanlığı öğrendim, onlar da benden toprağa sıkı sıkıya kök salmayı.

Hafızamı yoklayınca ne kadar güzellik varsa buldum çıkardım. Ama daha derinlere öyle bir gün gömdüm ki dağ olsa yıkılır, taş olsa çatlardı. Ağaç oldum dayandım. Güneş bile büyük bir sıkıntıya gebe doğmuştu o gün. Hava boğucu sıcaktı, hiçbir canlıya rahat nefes aldırıyordu. Dallarım bülbüller değil kara kargalar konuyordu. Etrafta koca bir tedirginlik kol geziyordu. Köylü yavaş yavaş zeytinlikte toplanıyordu. Kimisi ellerinde taşlar, kimisi sopalarla etrafımızı çevreledi. Bizi korumaya çalışıyorlardı. Zeytinliği bir fısıltıdır aldı: “Geliyorlar! Bu defa da bizim zeytinliğe dadanacaklar!” Küçük çocuklar hemen kendilerini geçen gün babamın diktiği zeytin fidelerine siper ettiler. Fidelerin konuşulardan korkmalarını istemiyorlardı, kendileri gibi. Bir müddet sonra köy girişinde ellerinde meşalelerle bir grup işgalci görüldü. Babamın zeytinliğini yakıp yıkmaya, güçleri yettikçe yağmalamaya geliyorlardı. İri kıyım birkaç genç hemen zeytinliğin girişini tuttu: “Durun! Buradan öteye geçemezsiniz.” O an bir hengâmedir koptu. Ortalığı toz duman aldı, göz gözü görmüyordu. Bir müddet yalnızca arbede sesleri

ve çığlıklar duydum. Duman biraz aralanınca, yakınlardaki bir zeytin kardeşimin ateşe verildiğini gördüm. Köylüler bir yandan işgalcileri durdurmaya, bir yandan yangını söndürmeye çalışıyordu. Ağaçların feryadını ise yalnız ben duydum. “Ah! Yerimden tepinebilsem de şu hadsizlere gününü bir göstersem!” Öfkeden tüm yapraklarım ayağa kalkmıştı. Kalabalığın arasında babamı fark ettim. Belini tam doğrulamasa da işgalcinin birini ağaçlardan uzaklaştırmaya çalışıyordu. Göz ucuyla da beni kolağan ediyordu. O an sırtımda keskin bir sızı hissettim. Gövdeme saplanan balta birden nefesimi kesti. İşgalci baltayı sapladığı yerden çıkarıp ben devrilene kadar yeniden ve yeniden beni bu acıya boğmak istedi ama başaramadı. Baltayı yerinden sökemeince bu defa hıncını alamayıp dallarıma saldırdı. Saçlarımı yoluyor, kollarımı kırmaya çalışıyordu. Uzaktan babamın telaşlı sesini işittim: “Durun!” Babam koşar adımlarla yanıma geldi. Gözlerinden hiddetli bir ateş fışkırıyordu. Onu daha önce hiç böyle görmemiştim. Öfkesiyle bütün zalimleri yakacak sandım. Çelimsiz işgalciyi kolundan tuttuğu gibi tokadı yapıştırmaya bir oldu. En ihtiyaç duyduğum vakitte, babam bana siper oldu. Bu duruma sinirlenen öteki işgalciler dallarımı bırakıp babama yöneldi. Dördü beşi üzerine çullanıp hakaretler yağıyor, yumruklar, tekmelemler savuruyordu. Babam yere düştü. İki eliyle kafasını korumaya çalışıyordu ama nafiye. Babamı öyle görmek benim için en büyük işkenceydi. Sesim olsa, avazım çıktığı kadar bağıracaktım: “Durun! Babamı bırakın beni alın. Hadi kırın dallarımı, yapraklarımı dökün!” Hoş, bu canilerin insan kelimelerinden anlayacağı yoktu. Sonra

cevval bir ocuk, yerden aldığı by-
cek bir taşı öptü, besmelesini çekti
ve babamı tartaklayan işgalciler-
den birinin ensesine isabet ettirdi.
Barbarca bir hışımla zeytinliğe dalan
işgalciler, tek taşla birkaç dakika
içerisinde il yavrusu gibi dağıldılar.
Kocaman tankları, sonsuz kaynak-
ları ve silahları olan bu canavarlar,
nedendir bilinmez, taşlardan çok
korkarlardı. Bir ocuk tüm cesare-
ti ve olanca gücüyle onlara bir taş
savurdu mu dleri kopardı. O gün,
Hz. Davud’un cesaretinin kimde
vücut bulduğunu, Calut’un yenilgi-
nin kime yazgı olduğunu gördüm.

İşgalciler gidip de ortalık durulun-
ca hasarın boyutu görünür oldu.
Onlarca ağaç zarar görmüştü, c
ise kökünden bütünüyle sökülmüş-
t. Köylüler yanan ağacı sndrene
kadar ağaç çoktan kle dönmüştü.
Bereket diğer ağaçlardan uzakta,
köy yoluna yakın olduğu için alevler
diğer ağaçlara sıçramamıştı. Birkaç
genç de hafif yaralanmıştı. İşgalci-
ler istedikleri zararı veremeseler de
yaşananlar bize birkaç yıllık emeğe,
izi silinmeyecek bir acıya mal oldu.
Bazı ağaçların toparlanması için
uzun bir süre gerekliydi. Ben iyiy-
dim, babam sağ olsun. Ah! Babam...
Babamın durumu hiç iyi değildi.
Çok fena hırpalanmıştı. Bir grup
insan zeytinlikle ilgilenirken diğer-
leri babamı köyün şifacısına götür-
dler. Sabah ezanına yakın bir vakte
kadar da ondan haber alamadım.
Gün ağarmasına yakın bir vakitte
babam yanıma geldi. Tek başına
yryemediğinden iki genç koluna
girmiş destek oluyordu, onu yanıma
bırakıp gittiler. Babam tek gecede
elli yaş yaşlanmış gibi görünüyordu.
Bitkin hâline ve g bela nefes alıp
vermesine rağmen yanımda sabah
namazını kıldı. Ardından sırtını
yine bana yasladı. Hli hâl değil-

di, görebiliyordum. Bir süre sessiz
kaldık. Sonra biraz doğruldu, tek
tek her bir dalıma, yaprağıma baktı.
Sağ eliyle gövde mi sıkı sıkı tutu-
yordu. Ardından şu sözler döküldü
dudaklarından: “Sen ki adına yemin
edilmiş kutsal meyve! Vatanım, can
yoldaşım... mrmn son demlerini
sana, seni Mescid-i Aksa’ya adadım.
Feda olsun!” Ardından gözleri ka-
pandı, gvdemdeki eli usul usul geri
ekildi. Ve babam son kez gvdeme
yaslandı. Tüm ömrünü vatanına kök
salmaya adayan, gölgesinde soluk-
lanamayacağını bildiği hâlde ağaç
dikmekten vazgeçmeyen vakur du-
ruşlu adamın ruhu, bir seher yeliyle
cennete uçtu. Biz o gün babamı ve
dört zeytin ağacını şehit verdik. Y-
reğimizde sızı, uzunca bir süre ken-
dimize gelmeye çalıştık. Fırtınayla
dört bir yana savrulmuş gibiydik.
Ağaçların boynu bkkt, kimsenin
yüzünde tebessüm, gözünde ışık
kalmamıştı. Ama sonra bir şey oldu.
Daha tek başına ancak yürüyebilen
kk bir ocuk, eline aldığı ve g
bela taşıdığı testiyle zeytin fidelerini
sulamaya başladı. Babamın lme-
den önce diktiği on kk fideyi.
ocuk dedesinden ne gördüyse onu
yapıyordu, etrafına hayat saçıyordu.
Snmeye yüz tutmuş umudumuzun
ateşi harlandı. İnsanların yüzlerine
tebessüm, gözlerine ışık yeniden
geldi, ağaçlar doğruldu. İşgalcilerin
sökmeye çalıştığı şey zeytin ağaçları
değil, insanların umutlarıydı. Fark
ettik. Silkelendik. Zalime istediği-
ni vermeyecektik. Babamın onca
emeğini zayi etmeyecektik. Ben bile
işgalcilerden yaşlıyken, bize korkup
boyun bükmek yaraşır mıydı hiç? Bu
topraklarda hayat hep etindi. Her
evde bir şehit, esir alınmış bir evlat
vardı. Kulağına ismi yeni okunmuş
bir bebeğin selasını duymak işten
bile değildi. İşgalciler diledikleri gibi
köyleri, evleri, zeytinlikleri basar,

hak iddia ederdi. Burada her gün
ayrı bir savaştı. İnsanlar en büyük
savaşı, onca acıya rağmen umudu-
nu yitirmeyerek, gülümseyerek ve
haysiyetli yaşamaktan vazgeçmeye-
rek veriyordu. Evler yıkılırdı. Olsun.
Yeniden yaparız. Onlar yıkar, biz
yaparız. Ağaçlar sklrd. Olsun.
Yeni fideler dikeriz. Toprağın sahibi
orayı ihya etmekle yükümlüdür ne
de olsa. Fideler büyüdü, serpildi,
meyve verdi. Hasat zamanları eski
oşkusuna kavuştu, kadınlar yine
hayatlarının nakışını glgelerimize
taşıdılar. Meyvelerim ve zeytinyağım
yine Aksa’nın yollarını tuttu.

Ben şahidim. dünyaya gönderilme
amacım budur benim. Bu topraklar-
da ne yaşandıysa gördüm, işittim,
hissettim. Vatan nedir, kimindir,
ğrendim. Vatan, gölgesinde soluk-
lanamayacağı ağaçlar dikenidir.
zgrlk şarkıları söyleyenin, sev-
gisini nakış nakış işleyenindir. İman
ettim. Ne kadarlık ömrüm kaldı,
işgalciler bir daha ne zaman saldırır,
bilmem. Tek bildiğim, şehadet göre-
vimi hakkıyla ifa ettiğimdir. Artık
vazifemin büyük bir kısmı sizde. Bir
kere öğrendiniz mi geriye dönemez-
siniz. Hiç bilenle bilmeyen bir olur
mu? Artık sizler de şahitsiniz.

MANAS DESTANI'NI BUGÜNE TAŞIYANLAR KİMLER?

SELMA MAŞLAK

“Yıldırım Sesli Manasçı” adlı hikâyede bir anne küçük oğlu Eleman’ı alıp Isık Göl’ün eteğine gelir ve Tanrı’ya şöyle dua eder: “Ey kadere hükmeden Tanrım, küçük oğlum ağabeyi gibi bir Manasçı, Manas ozanı olmak istiyor, ondan bunu esirgeme. Eleman’a atalarının güzel konuşma, güzel anlatma yeteneğini ver. Bu yetenek onda köklü bir ağaç gibi gelişsin ve sonra o, bu geleneği çocuklarına, torunlarına aktarsın. Tanrım, Manas’ı iyi öğrenmesi için ona güç ve cesaret ver.” Kadının duası kabul olur, Eleman büyür, Yıldırım Sesli Manasçı adıyla ünlenir. Kırgızlar, ondan Manas’ı dinlemek için düşmandan gizlenerek dağların uzak kuytularına saklanmak zorunda kalırlar. Eleman, Manasçı oğlunun saklandığı yeri söylemediğinden işgalciler tarafından öldürülmüş olan annesini ömrü boyunca Isık Göl’ün başında dua ederken hatırlayacaktır.

Bir anne neden oğlunun Manasçı olması için dua eder? Hele de düşman tarafından tehlikeli bulunmuş, okunması yasaklanmış bir destan uğruna neden çocuğunu ateşe atar? Çünkü düşmanın da çok iyi bildiği

bir gerçek vardır ki o da Manas’ın yalnızca bir destan olmadığıdır. O, aslında hürriyet demektir, kopanı birleştirmek, dağılanı toplamaktır!

Cengiz Aytmatov’un da bütün derdi budur. O, hem “Yıldırım Sesli Manasçı” hikâyesinde hem de *Cemile*’den başlayarak bütün romanlarında Manas’ın özgür ruhunu yaşat-

mak, kopanı birleştirmek dağılanı toplamak ister. Sovyet rejiminin baskılarına karşı millî hafızaya sahip çıkabilmenin tek yolu Manas’tan geçmektedir. Aytmatov’un bütün genç kahramanları Manas’ın ruhundan ateş almış gibi gözü karadır. Tanabay, Yedigey ya da Kazangap gibi yaşlıları ise Bakay’ın zekâsını, genç-

“**Manas’ın kahramanlıklarını anlatan destan, oğlu Semetey ve torunu Seytek’in hikâyeleriyle birlikte tam dört yüz bin mısraı bulur.**

lerin geleceğini düşünme hasletini yaşatır. Kadınlara gelince Çıyırdı, Kanıkey Ayçürök nasılsa Tolganay Ana, Cemile ve Altınay’da öyledir. Onlarda en yüksek bir seviyede sabrı, dayanma gücünü, içtenlik ve samimiyeti görürüz.

Gelin *Manas Destanı*’nı Aytmatov’a kadar getiren serüvene en başından bakalım şimdi.

Manas Destanı, Kırgızlardan doğmuştur. Tarihte adı geçen ilk Türk boyu olan Kırgızların milattan önce 201 yılından beri bilindiğini Sinologlar Çinli kaynaklardan tespit ederler. O tarihlerde Yenisey sahillerinde ve Sayan Dağları’nda yaşayan Kırgızlar, sırasıyla Büyük Hun İmparatorluğu’na, Göktürklerle ve Uygurlara tabi olurlar. Ancak her seferinde isyan ederek tabi oldukları devletleri dağıtırlar. Nihayetinde VIII. asırda Kırgız Hakanlığı kurulur. Hakanlık devrinde onların büyük kabilelerinden birkaçı Tanrı Dağları’na, Isık Göl ve Pamir yamaçlarına göç eder. Bu büyük göçe Nayman boyu birlikleriyle beraber meşhur Nogay’da katılır. Yenisey’de Müslüman olan Kırgızların önderi Nogay, göç ettiği Orta Asya’da putperest Kalmuklara ve Çinlilere karşı çetin bir mücadeleye girer. Bu savaşlarda Nogaylı boylardan olan alplar, unutulmaz kahramanlıklar göstermiş olacak ki destanlardaki eski efsanevi alplar dahi Nogaylı sayılır. Tabii ki *Kırgız Destanı*’nın başkahramanı da bir Nogaylıdır ve Sarı Nogay Er Manas diye anılır. İşte büyük *Manas Destanı*’nın ilk tohumları bu dönemde atılır. Ancak destanın teşekkülü yüzyıllar alır. Öyle ki XI. asırda yazılan *Divanü Lügat-it Türk*’te bile *Manas Destanı*’na ya da Manasçılara

dair herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Destanın tam teşekkülü XVI. asra kadar uzanır.

Manas’ın kahramanlıklarını anlatan destan, oğlu Semetey ve torunu Seytek’in hikâyeleriyle birlikte tam dört yüz bin mısraı bulur. Bu uzunlukta bir destan ne Türk ulusları arasında ne de dünyada henüz tespit edilmiş değildir. Destanın uzunluğu yanında okunma biçimi de nevi şahsına münhasırdır. *Manas Destanı*, herhangi bir şiir gibi sıradan zamanlarda sıradan insanlar tarafından değil; Irçı denilen özel ozanlarca özel günlerde kopuz eşliğinde seslendirilmiştir. Geleneğe göre Manas ozanı ya da Manasçı olabilmek için hem düş görmek, düşte Manas kahramanlarının birinden icazet almak hem de küçük yaşlardan itibaren usta Manasçıların yanında çıraklık etmek gerekir. Manasçılar, ustalarından dstandaki hadiselerin akışını, kahramanların karakter özelliklerini, adı geçen yer, su, coğrafya adlarını, toplulukların boy isimlerini ezberlerler. Ezberlerin dışında yine ustalarından aldıkları okuma ritmini, hareket ve mimikleri pekiştirir, kendi üsluplarınca yeniden yorumlarlar. Pek tabiidir ki destanın uzunluğu Manasçının şifahi söz söyleme yeteneğini ve dirayetini de zorunlu kılar. Mesela yaşadığı bilinen Manasçılardan Tınıbek’in, destanı hiç dinlenmeden, bir ay boyunca okuduğu anlatılır.

Destanı ilk defa kimin söylediği tam olarak bilinmemekle birlikte, Manas’ın kırk çorosundan biri olan Caysan Irçı’nın Manas öldükten sonra ilk koşukları söylemeye başladığı tahmin edilir. Çoroların söylediği bu koşukları Toktogul Irçı,

tahminen XIV. ya da XV. yüzyıllarda bir araya getirmiştir. Arada pek çok Irçılı olmakla birlikte yaşadığı bilinen en eski Manasçı Keldibek'tir. (1800-1880) Keldibek'le ilgili abartılı pek çok rivayete rastlanır. Mesela "Keldibek, *Manas Destanı*'nı okumaya başladığında yer titrer, bora çıkar, yayladaki sürü kendi başına köye döner." bunlardan biridir. Bu abartılı rivayetlerin nedeni şüphesiz Kırgızların Manas okumayı kutsallık derecesinde önemsemeleridir. Öyle ki hastalara, çocuk isteyen kadınlara bile şifa niyetine Manas okunduğuna dair bilgiler vardır.

Diyebiliriz ki *Manas Destanı* bugün yazılı hâlde elimizde mevcutsa bunda en büyük pay yine Manasçılara aittir. Çünkü son dönem Manasçılardan bir kısmı onu hem okumuş hem de yazıya aktarmıştır. Tınıbek bunların ilkidir. 1898 yılında yazıya geçirdiği "Semetey" bölümü 1925'te Moskova'da Arap harfleriyle Kırgızca basılır. Yine Togolog Moldo'nun yazıya geçtiği "Son Savaş" ve "Semetey" bölümleri Kırgız İlimler Akademisi'nin el yazmaları arasına girer. Yazıya geçirilen en önemli varyant ise Manasçı Sagınbay'inkidir. 1921 yılında Türkistan İlimler Komitesi tarafından görevlendirilen bir memur Sagınbay'ın okuduğu destanı yazmaya başlar. Destanı aralıksız tam dört yıl boyunca yazar. Daha sonra yazmayı Abdırâhmanov devralır ancak Sagınbay'ın hastalanmasıyla iş yarıda kalır. Aynı zamanda kendi de ozan olan Abdırâhmanov, Sagınbay'ın kaldığı yerden çalışmaya devam eder. Bütün ömrünü *Manas*'ı yazıya geçirmeye adan, 1952 yılına kadar yaklaşık elli yedi bin mısraı kayıt altına almayı başarır.

Bütün bu kişisel gayretler *Manas Destanı*'nın kendi toprakları dışındada duyulmasına yeterli değildi elbette. Bu cevheri fark edecek bilim adamlarına ihtiyaç vardı. O adamların ilki Kazak Türkolog Çokan Velihanov olmuştur. Çokan, 1856'da Isık Göl çevresine düzenlediği seyahat sırasında cevherin bir bölümünü (Kırgız Hanı Köketay'ın Aşısı) tespit eder ve destan ile ilgili incelemelerini Rus Coğrafya Cemiyeti Yazıları dergisinde şu meşhur cümleleriyle özetler: "Sarp kayalarda yaşayan Kırgızlarda tek bir destan vardır. Bu destan Kırgızların mitolojisini, masallarını, her türlü geleneklerini bir kahraman çevresinde toplamış Kırgız ansiklopedisidir. Kırgızlar için eski Yunanların *İlyada*'sı gibi bir şeydir. Kırgızların hayat tarzları, görenekleri, ahlak ve dinî telakki-leri, coğrafyası, tıp bilgileri başka uluslarla olan ilişkileri bu destanda ifadesini bulmuştur."

Destanın bütün varyantlarını toplayarak ona dünya literatürünün kapılarını açan asıl kişi Alman asıllı ünlü Rus Türkolog W. Radloff'tur. Orta Asya ve Sibiryâ'nın az tanınmış dillerini kendisine çalışma sahası olarak seçen Radloff, Sibiryâ'da on iki yıl kalır ve bu sırada *Manas Destanı*'yla karşılaşır. Radloff uzun yıllar süren uğraşlar neticesinde destanı bütün varyantlarıyla birlikte yazıya geçirip *Türk Halk Edebiyatı* külliyyatının V. cildi olarak yayımlar.

Manas Destanı'nın henüz tamamlanmadığı, oluşmaya devam ettiği yönünde yanlış bir kanaat yaygındır. Evet, destan tamamlanmıştır ancak başlarken de adını geçirdiğimiz gibi Cengiz Aytmatov'un eserleri, bu yaygın kanaati bir ölçüde haklı çıkarır.

O, destandaki "On iki boydan oluşan birliğin hepsini boy boy dağıtmadan sağ salim ol!" vasiyetine uymuş, destanın millî kimlik üzerindeki büyü gücünü tekrarlamış, oluşumunu devam ettirmiş, destanı tekrar yazmıştır, desek hiç de abartmış olmayız.

Kim bilir, "Yıldırım Sesli Manasçı"da Eleman için olduğu gibi belki Aytmatov için de bir anne dua etmiş ve bu duanın gücüyle Aytmatov sözlerini bütün dünyaya duyurmuştur.

Kaynakça

- 1 Abdulkadir İnan, *Manas Destanı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara: 2022.
- 2 Abdulkadir İnan, (1959). "Manas Destanı Üzerine Notlar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, 1959, s. 125, 159.
- 3 Ahmet Sarıgül, "Aytmatov Anlatılarında Çağdaş Manas Ruhı ve Yansımaları", *Arka Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 2018, c.6/s. 183, 208.
- 4 Cengiz Aytmatov, *Yıldırım Sesli Manasçı- Yüzyüze- Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek*, Ötüken Yay., İstanbul: 1993.
- 5 Emine Gürsoy Naskali, *Bozkırdan Bağımsızlığa Manas*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara: 1995.
- 6 G. Selcan Sağlık, "Wilhelm Radloff'un Hayatı ve Sibiryâ Türk Halklarının Kültür Dokusu Üzerine Görüşleri", *Türkiyat Araştırmaları*, 2008, s. 471, 486.
- 7 M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yay., İstanbul: 1981.

ALACAĞINIZ OLSUN!

HÜSEYİN AKIN

İşten çıkarılmış, neredeyse evinin iâşesini karşılayamaz hâle gelmişti. Ev sahibi ikide bir önüne çıkıyor ve ona üç aydır ödeyemediği kirayı hatırlatıyordu. Her seferinde diyecek bir şey bulamıyor ve başını öne eğip susmakla yetiniyordu. Ev sahibi bir gün dayanamayıp son sözü söyledi: “Hıdır Bey bu böyle nereye kadar sürecek? Artık şu kira işine bir çözüm bulsan diyorum.”

Ev sahibinin yüzüne bakmadan “Haklısın.” demekle yetindi Hıdır Bey.

Allah’ı var, ev sahibi yine de sık boğaz etmiyor, evimden çık, diye kestirip atmıyordu. Hıdır Bey’i mahcubiyetten yerin dibine sokan da buydu zaten. “Mahcubiyet insana yol değiştirirmiş. Benim değiştirecek yolum da kalmadı.” diye eşe dosta çaresizliğini anlatıp duruyordu. Eş dost böyle durumlarda ince hesaplar yapıp “Allah yar ve yardımcın olsun!” der geçerdi. Biliyorlardı ki Hıdır Bey’e borç verseler üzerine bir bardak değil iki üç bardak su içmeyi göze almaları gerekirdi. İş aramaktan bunalıp iyiden iyiye daraldığı bir gün mahallenin iyiliksever esnaflarından Kazım Usta geldi aklına. Ona gidip hâlini arz ettiğinde eli boş dönmeyeceğini biliyordu. Hem borç istemek ayıp bir şey değil ki isteyen bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara, diye düşündü. Elini çabuk tutup hemen hazırlanmalıydı. Hıdır Bey takım elbisesini, gömleğini giyip kravatını da takarak tam evden çıkmak üzereyken eşi onu düğüne hazırlanır gibi giyinmiş hâl-

de görünce iş bulduğunu zannedip sevincini paylaşmak istedi: “Haydi hayırlısı bey! Yeni işin hayırlı olsun. Allah utandırmasın, hayırlı kazançlar nasip etsin, kazancını bereketlendirsin!”

Hıdır Bey karısının sevincini kurasığında bırakmak istemedi, “Sağ ol hanım, ağzından bal damlıyor.” demekle yetindi.

Kimseyle karşılaşmamak için çarşıya dolambaçlı sokaklardan yürüdü. Herkesin harıl harıl çalıştığı bir saatte eli cebinde çarşının ortasında yürümek gururunu incitiyordu. Diğer yandan borç alıp ödeyemediği kişilerin karşısına çıkacak yüzü de yoktu. Köşe bucak dolanarak Kazım Usta’nın oto yedek parça dükkânına vardığında Kazım Usta dükkânın önünde iki müşterisi ile taburelere oturmuş çay içiyordu. Bu ortam Hıdır Bey’e cesaret vermişti. Ne de olsa bir çalışma ortamına denk gelmemişti. Kazım Usta, Hıdır Bey’i görür görmez ayağa kalktı, ona hâl hatır sorup yer gösterdi. Hıdır Bey “Çok oturmayacağım.” diyerek kendisine gösterilen taburelerden birine çöktü. Karşısında oturan adamlardan birini demin sırtı kendisine dönük olduğu için tanıyamamıştı, göz göze geldiler. Galericiilik yapan bu adamın adı Derviş’ti. Bir süre önce Hıdır Bey ondan borç para almış fakat ödemeyi söz verdiği vakit hayli geçmiş olmasına rağmen hâlâ ödememişti. Derviş Bey, Hıdır Bey’in bu hâli vakti yerinde görüntüsüne şaşırmış,

bir anlamda işlerinin düzeldiğine yorarak sevinmişti. Derviş Bey muhabbet sadedinde Hıdır Bey’e sordu: “Hıdır Bey’ciğim, şimdilerde ne işle uğraşıyorsunuz?”

“Dijital para birimlerinin fiyat hareketleriyle uğraşıyorum, coin diyelim üstadım.”

Ortamdakiler pek ikna olmasalar da dua cümleleriyle verilen bu cevabı geçiştirdiler. Derviş Bey ve yanındaki adam müsaade isteyip ayrıldılar. Kazım Usta, Hıdır Bey’le dükkânın idari bölümüne geçtiler. Piyasadan, motorine benzine gelen zamlardan, otomotiv yedek parça sıkıntısından falan konuştuktan sonra Hıdır Bey kendine bir parantez açıp hâlini arz etti. Bir seneliğine döviz üzerinden borç paraya ihtiyacı olduğunu, çok sıkıştığını, işlerinin yakında açılacağını ümit ettiğini söyledi. Derviş Bey adı gibi derviş meşrep biriydi. Muhasebe sorumlusu genci telefonla arayıp Hıdır Bey’in istediği oranın biraz daha fazlasını havale yoluyla hesabına yatırılması direktifini verdi: “En fazla bir sene, o kadar süreceğini de sanmıyorum azizim.” dedi Hıdır Bey.

Derviş Bey, “Rahat olun, biz bir-birimizi biliriz.” diye mukabelede bulundu.

Bir badire daha aşılmıştı. Bu para Hıdır Bey’e epey zaman yeterdi. Kazım Usta’ya bir dizi dua ederek dükkândan ayrıldı. İlk işi ev sahibinin çenesini kapamaktı. Üç kiradan

son ayınkini 6dedi. Diğerlerini de 6deyeceğini s6yleyerek ev sahibine endişe etmemesini s6yledi.

Bu on yerden alıp bir yere borç 6deme uyanıklığı Hıdır Bey'in mesleği h6line gelmişti. Akklı sıra bunu bir kazanma biçimi olarak g6r6p m6dafaa ediyor ve 6n6ne gelene, "6sta-dım, para değil insan kazanacaksın, tabii ki paralı insan kazanmaktır h6ner." diyordu. Mahcubiyetten yere d6şen kafası şimdi dimdikti. Çarşının orta yerinden sağa sola selam vererek geebiliyordu. Onun durumunu çok iyi bilen ve bu durumuna 6z6len akraba ve ahbaplarından bazıları ona yanlarında çalışması için tekliflerde bulunmuş, o ise işinin başından aşkın olduğunu s6yleyip bu teklifleri geri çevirmişti.

B6yle Ali'den alıp Veli'ye verme y6ntemini bu zamana kadar nasıl g6r6lt6s6z patırtısız y6r6tt6ę6n6 soran yakınlarına, her zaman verecek bir cevabı vardı Hıdır Bey'in. En çok da "Tatlı dil parayı cepten çıkarır." c6mlesiyle s6z6m ona başarısının sırrını açıklamaya çalışırdı. Neredeyse yaşadığı muhitte borç almadığı hiç kimse kalmamıştı. Mahalle camisinin m6ezzini Reşat Efendi bile kapısından onu eli boş g6ndermemiş, kısa zamanda 6deme-yi vadettiği, bug6nk6 değeriyle altı y6z, yedi y6z bin lira kadar parayı borç vermişti.

G6zle g6r6l6r bir yerde çalışmadığı h6lde Hıdır Bey'in ortalamanın 6zerinde bir konfora sahip oluşu yavaş yavaş dikkat çekmeye başlamıştı. Son g6nlerde onu altında son model otomobille g6renler bu şaşkınlıkları gizleyemiyor, bu değirmenin suyunun nereden geldiğini birbirlerine soruyorlardı. Kimse bunu

itiraf etmese de aslında herkes bu değirmene bir miktar su akıtıyordu. M6ezzin Reşat Efendi arşı meydanında Hıdır Bey'in bu sorumsuzluğunu g6r6nce sesini y6kseltmeden edemedi: "Adam bizden aldığı borçları otomobile yatırmış baksanıza. İnsanda biraz arlanma olur yahu!"

Kaportacı Kemalettin Usta, M6ezzin Reşat Efendi'den aldığı cesaretle s6ze girdi: "Ben tamirhane sahibiyim. Evden işe, işten eve otob6sle, minib6sle gidiyorum, adama bak aldığı borçlarla başkalarının 6zerinden geçinerek son model arabayla g6z6m6z6n 6n6nde hava basıyor. şimdi sorsan 'Niye bir yerde çalışmıyorsun?' diye, eminim her zamanki gibi 'Evden çalışıyorum' diyecektir."

M6ezzin Reşat Efendi bu Hıdır Bey denilen adamdan herkesin az çok yaralı olduğunu anlamıştı. Berber Musa'dan kunduracı Memiş'e kadar daha onlarca kişi bu adama merhamet g6stermiş ve elindeki avucunda-kini vermekte teredd6t etmemişti. Kapı 6n6ndeki esnafa y6neldi: "Cahilin cehaletini zulme d6n6řt6ren merhametin orantısız ve hesap-sız dağıtılmasıdır. Bu adama acıyıp da y6kl6 miktarda para vermeniz şimdi sizleri ve bizleri acınacak h6le getirmiştir. Cahilin cehaletinden aldığı cesaretin yarısı sizin bilinçli yaklaşımınızda olmuş olsaydı kimse asalaklığı bir geçim kapısına d6n6řt6remezdi."

Bu sorumsuz gidişata bir son vermek gerektiği konusunda b6t6n arşı esnafı ittifak h6lindeydi. 6 senedir verdiği borcu geri alamayan Kazım Usta da iten içe bunun bir yolunu arıyordu. En iyisi Hıdır Bey'i d6kk6nına çağırıp ona borcunu

orada hatırlatmaktı. 6nce telefonla aramayı denedi. Kaç kez çaldırıp aradıysa telefonda bir ses yoktu. Belli ki Hıdır Bey borçlu oldukla-rının telefonlarına ıkmmayı da 6ęrenmiřti. "Kasabada da yer altına saklanamayacağına g6re elbet bir yerde karşımıza çıkar." diye d6ř6nd6 Kazım Usta.

6 g6n sonra Hıdır Bey'i arabasını h6k6met binasının yakınında meşe ağaçlarının altına park edip çarşıya doğru y6r6rken g6rd6 Kazım Usta. Hemen onun y6r6d6ę6 karşı kaldı-rıma geçti. K6ře başında burun bu-runu gelmişlerdi. Hıdır Bey, Kazım Usta'yı g6r6nce kısa bir merhaba selamıyla yoluna devam etmek istedi. Kazım Usta buna fırsat vermedi. Onu koluna girip تنها bir yere çekti. Kendisinden 6 beş sene evvel bir seneliğine diyerek aldığı borcu hatırlattı. Hıdır Bey duymazdan, bilmezden geldi. Aksine, "Benim sana verdiğim borcu kastediyorsan hiç acelesi yok Kazım Usta." dedi. Kazım Usta'nın şaşkınlıktan ağzı açık kalmıştı: "Benim sana ne bor-cum olabilir ki Hıdır?!" diye g6rledı Kazım Usta.

Hıdır Bey, acelesi varmış gibi davranarak m6saade istedi. Allah'tan başka kimseye borcunun olmadığını, kendisi de d6hil onlarca kişiden ala-ağı olduğunu, ama onları da helal ettiğini s6yledi.

"İyi hatırla, benim iş yerimde, idare b6l6m6nde otururken borç paraya ihtiyaın olduğunu s6ylemiştin, 6nce-sinde senin de tanıdığın Derviş Bey'le kapı 6n6nde oturup çay imiştik. Hafızanı yokla!" dedi Kazım Usta.

Hıdır Bey hiç oralı olmadı. "Sen başka biriyle karıştırıyorsun." deyip

lafı savuşturduktan sonra noktayı koymak istedi: “Benim adım Hıdır; bütün hatırladığım budur!”

Kazım Usta sinirlenmemek için kendini zor tutuyordu. Bir kere sinirlendi mi bir daha geri dönüşünün olmayacağını biliyordu. Hıdır Bey’in gözlerinin içine bakarak, “Benim adım da Kazım, iyi hatırlaman lazım!” dedi.

“Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum dostum, yorgunsun galiba, biraz dinlenirsen geçer!” diye söylen-di Hıdır Bey.

Bir süredir olup biteni az öteden izleyen Derviş Bey çıkageldi. Hıdır Bey’in karşısında durdu. Sağ elini onun omuzuna koyarak, “Eminim sen şimdi beni de tanımadığını söyleyeceksin, ben Derviş!” diye tanıttı kendini.

Hıdır Bey’in bilmezlikten geldiğini görünce, kendini yeniden tanıtmaya ihtiyacı hissetti: “Benim adım Derviş, üç kez sana üç yüz lira borç vermiş!”

Kunduracıdan nalbura, elektrikçiden manava kadar daha onlarca esnaf kendisine verdikleri borcu hatırlatmak için Hıdır Bey’in etrafında toplanmışlardı. Heps-i kendi-lerini bir başka şekilde tanıttılar. Kalabalık arttıkça borç konusunda durumun vahameti daha bir ortaya çıkıyordu. Hıdır Bey bir taraftan da hafızasına karşı yalancı çıkmak da istemiyordu. Etrafında toplanan kalabalığa seslendi: “Kıymetli hemşerilerim, aziz dostlarım elbette hepinizi hatırlıyor ve tanıyorum, bunun aksini söylemek hem kendime hem de sizlere haksızlık olur. Ne var ki sizlere bir borcumun

hele hele ödenmemiş bir borcumun olduğunu inanın hiç hatırlamıyorum!”

Kalabalıktan yılların şemsiye tamircisi Hâdi Amca ödenmemiş borçların peşine ilk düşen Kazım Usta’nın yanına kadar giderek bir eliyle bastona tutunur gibi onun koluna tutundu. Sonra yaşlı olmasına rağmen herkesin duyacağı bir sesle borç mağdurlarından kendisini dinlemeleri için izin istedi. Kalabalığın sesi bir anda kesilmişti. Hâdi Amca kalabalıktaki her yaştan insanı teker teker süzdükten sonra konuşmaya başladı:

“Pek muhterem kardeşlerim. Neredeyse yarım asırdır bu çarşıda aynı işi yapıyorum: Şemsiye tamirciliği. Belki büyük konuşmak olacak ama söylemek zorundayım. Şu yaşa kadar ne kendim için başkalarından bir şey istedim ne de kapıma gelip de benden bir şey isteyen kapımdan geri çevirdiğim vakidir. Konuşulanlara bakılırsa burada bir kardeşimiz çok sayıda kişiden belli bir zaman sonra ödemek kaydıyla borç almış. Borcu verenlerin hepsi bunu hatırlıyor fakat ne ilginçtir ki borç alan kişi bunu hiç hatırlamıyor. Farz edin ki bu kardeşimiz şimdilerde siz demans mı Alzheimer mi ne diyorsunuz, böyle bir şuur yitimine, bir hafıza körlüğüne duçar oldu. On dakika evvelini bile hatırlamıyor. Böyle bir durumda hak sahibi olduğunuzu nasıl ispat edeceksiniz?”

Kalabalıktan birisi Hâdi Amca’nın konuşmasından hoşnut olmamıştı ki öne atılıp tepki gösterdi: “İhtiyar, giden sizin paranız olsaydı böyle rahat konuşmazdınız!”

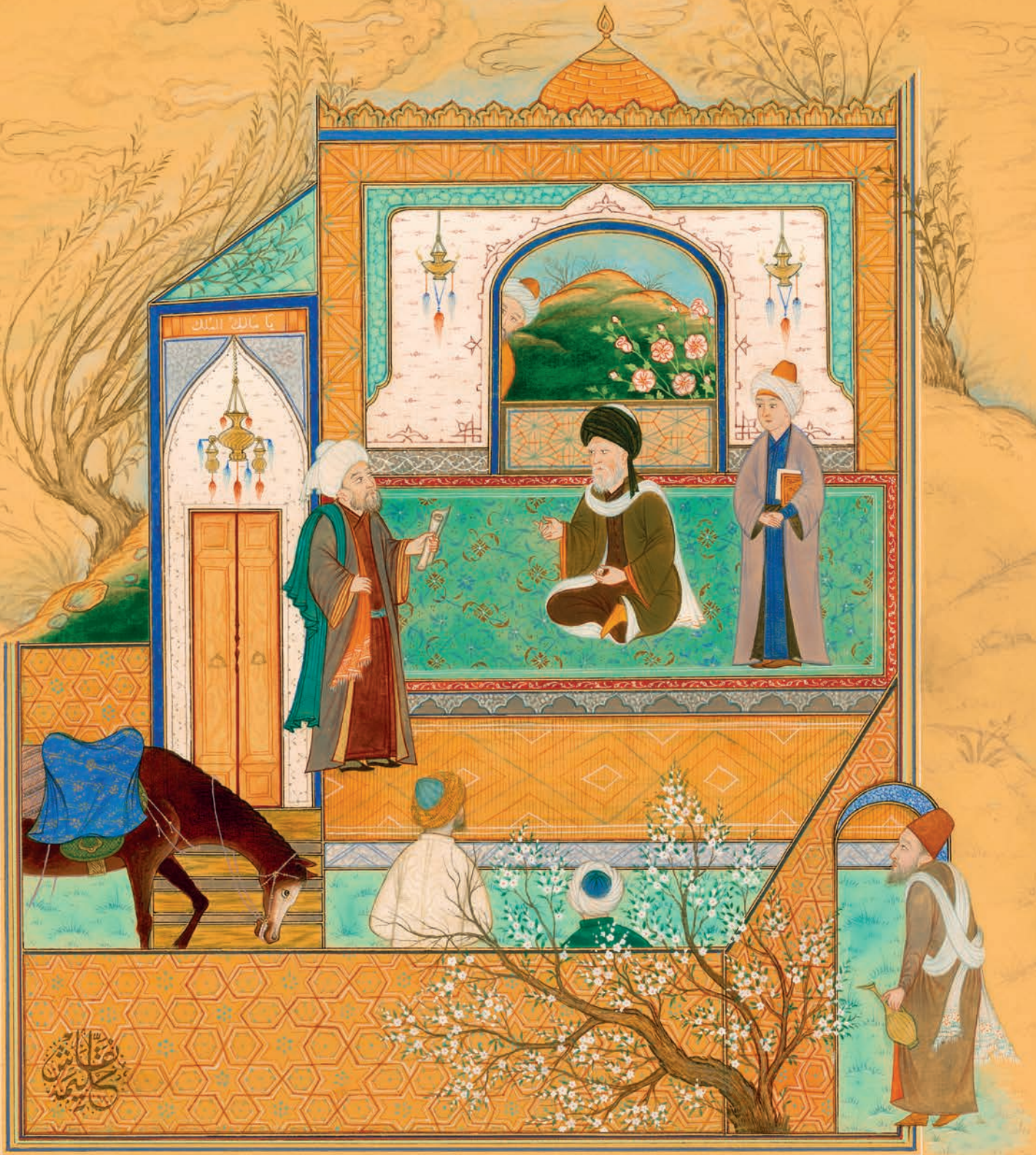
Hâdi Amca bir müddet sustuktan sonra devam etti: “Sevgili kardeşim, benim param olmuş senin paran olmuş hangi hakikati değiştirebilir ki? Hem kim demiş borç verenler içerisinde ben yokum, benim param yok diye? Bu kardeşimiz benden borç istediğinde ben ona verebildiğim kadarını karz-ı hasen yani bir daha geriye almamak üzere vermiş-tim. Bu yüzden onunla bir sözleşme yapmaya gerek duymadım. Şayet buna gerek duysaydım mutlaka bu borçlanmayı ne olur ne olmaz diye kâğıda geçerdim.”

Demin öne atılıp tepki gösteren kişi bir kez daha araya girdi: “Ne yani yanımızdaki yöremizdeki insana da güvenemeyecek miyiz artık?”

“Bırakınız yanınızdaki yörenizdeki-leri kendi hafızanıza bile güvenemez hâle gelebilirsiniz.” diye cevap verdi bu itiraza Hâdi Amca. Cebinden bir kâğıt çıkarıp okumaya başlamadan evvel bir gerçeğe temas etmeden geçmedi: “Muhterem kardeşlerim elimdeki kâğıtta şimdi size okuyacağım hadis-i şerif yazılı. İstesem bu hadisi size ben hafızamdan da okuyabilirim. Lakin ne yaparsın ki insan nisyan ile maluldür. Lütfen kulak verelim ve agâh olalım: “İlmi kitabetle, yani yazarak bağlayın.’ Muhtaç olana ihtiyacı olanı sadaka olarak vermeye güç yetiremiyorsa bir insan imkânı nispetince zorda kalmış insana karşı belli süreliğine ödünç vermeye borçludur. Bir insanın bir insana yardımcı olması boynunun borcudur. Borç alan kişi de borçlu olana zamanında borcunu vermekle mükelleftir. Ben konuşmayayım, isterseniz Resul-ü Zîşan konuşsun: ‘Şüphesiz sizin hayırlınız, borcunu en güzel şekilde ödeyendir.”

Şiirin İLİM BAHSİ

CANAN OLPAK KOÇ

Eskiden mesnevilerin ve bazı divanların başında o şair tarafından kaleme alınmış bir ön söz bulunurdu. Bir anlamda günümüzdeki poetikaları andıran bu ön sözler, şairin kendisinin ve döneminin sanatı hakkında bilgi vermesi açısından son derece önemli metinlerdir. Divan dibacesi denilince de akla ilkin, Fuzuli'nin Türkçe *Divan*'ına yazdığı ön söz gelir. Fuzuli orada, sadece kendi sanat anlayışını değil genel anlamda şiir sanatının gerekliliklerini de masaya yatırmıştır.

Fuzuli'nin şiirle ilgili özellikle vurguladığı gereklilik şudur: İlimsiz şiir, temelsiz duvara benzer. Peki nedir burada ilimle kastedilen? Önce, yine şairlerin rehberliğinde, şu ilim dedikleri nedir, ona bir bakalım.

Yunus Emre'ye kalırsa ilim, kendini fark etme hatta onun da ötesinde bir bireyselleşme meselesidir:

İlim ilim bilmektir ilim kendin bilmektir
Sen kendini bilmesen ya bu okumak nice dir

Ama şimdi benim kafam biraz karıştı. Karıştı çünkü Yunus Emre'den yaklaşık altı asır sonra yaşamış bir başka Anadolu ozanı, insanın kendini bilmesine imkân olmadığını iddia ediyor:

Varlığım yokluğum bir Veysel adım
Gök kubbede kalacaktır ses kadim
Elli üç yıl kendi kendim aradım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Olsun. Elbette karışacak. Rehberliği şairlere verince kafaların karışmasıdır tuhaf olan. Sonuçta geleneksel şiir, var olanı bir de kendi pencerenden görme ve anlatma çabası

değil midir? Biz yine şairlerimizin mihmendarlığında ilerleyelim.

On altıncı yüzyıl şairlerin Taşlıcalı Yahya, ilim tahsil ederek âlim olmanın yolunun yazısız kitap okumak olduğunu söylüyor:

Aşk ile kendüden gider âşık bir nidâ gelür
Yazısı yok kitap okur âlim olur çıka gelür

Beyitte geçen 'yazısı yok kitap'tan kasıt, duygu ifade etmeyen yani aşkın farkında bile olmayan sevgili yüzü oluyor. Sanırım buradan yola çıkarak şaire göre ilmin gerekliliğinin karşılıksız aşk olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Tekrar Fuzuli'ye dönecek olursak, Fuzuli, şiirin temeline yerleştirdiği ilimle tüm bu anlamların hemen hepsini kastediyor. "Su Kasidesi"nin ilk beytinde kimya bilimini ve o dönem henüz ortaya çıkmamış psikoloji bilimini bir arada kullanmış bir şairden söz ediyorsak şayet, çağın beşerî bilimlerini kastediyor olması pekâlâ mümkün. Sonra, şiirlerinin çoğunluğu hem ilahi hem beşerî aşka yorumlanabildiğine göre tasavvuf bilgisini ve dinî bilgiyi kastediyor olabilir. Fakat asıl kastettiği, şiir bilgisinin ta kendisi.

Muhakkak her türlü bilgi, şaire entelektüel bir birikim sağlayacaktır. Şair bu sayede eserini anlam yönüyle genişletme olanağı bulacak, sözüne derinlik kazandıracaktır. Öte yandan şiirin kendi gereklilikleri olmadığında ortaya şiir çıkmayacaktır. Fuzuli kısaca şunu diyor: Önce şiir nedir onu bir öğren, sonra şiir yazmaya kalk. Şiir yazarın şiir

okuyandan fazla olduğu zamanlarda bomboş dizelerin ıstırabına tahammül etmek zorunda kalmış bizler açısından, ilmi şiire ön koşul kabul eden şaire hak vermemek olanaksız. Gelelim meselenin diğer tarafına.

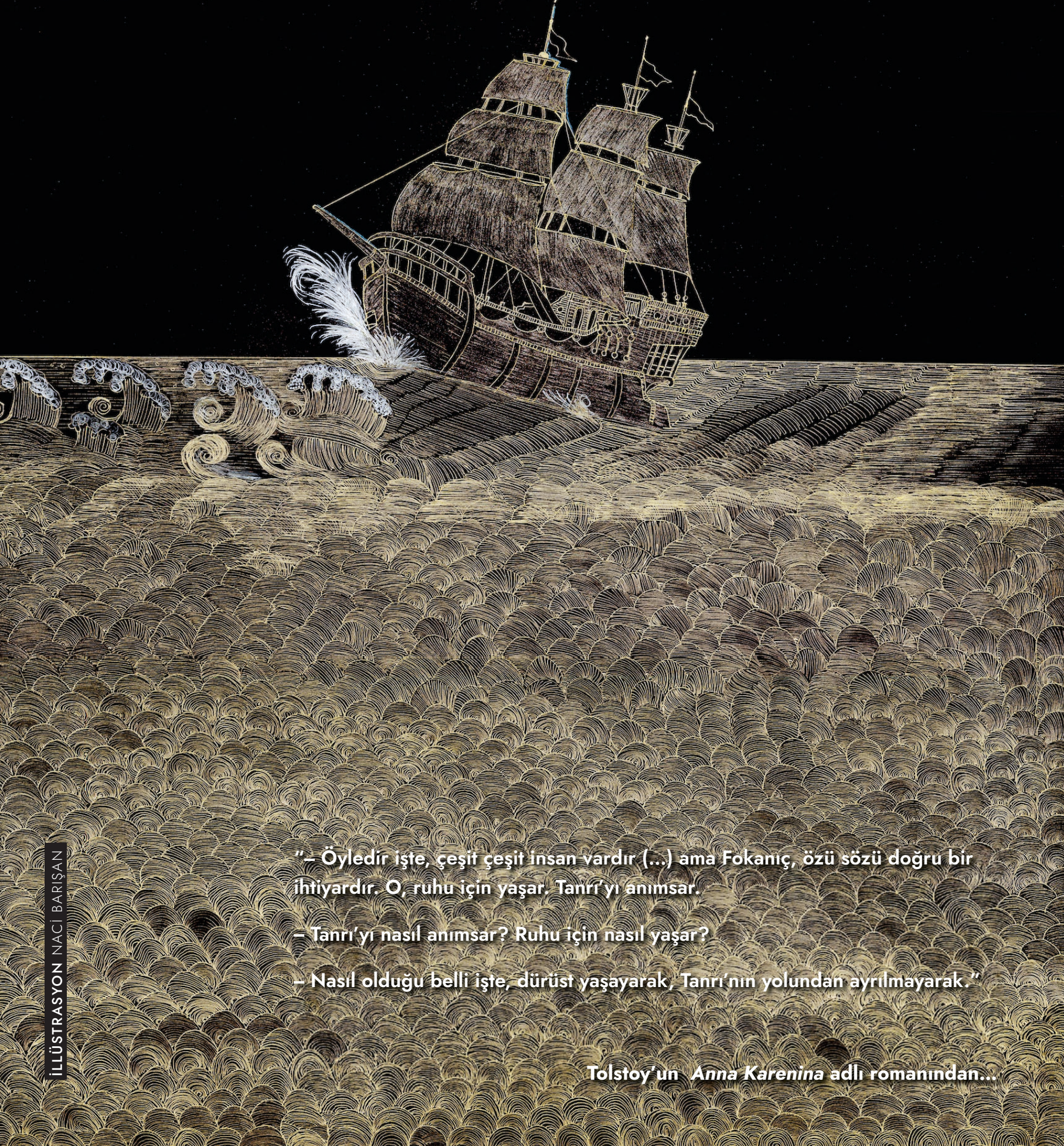
Aynı büyük şairin şöyle bir kıt'ası var:

İlm kesbiyle pây-e rifat
Arzû-yı muhâl imiş ancak
Aşk imiş her ne vâ r âlemd e
İlm bir kıylûkaal imiş ancak

İlahi büyük şair! Şimdi bizim kafalar nasıl karışmasın? Bir taraftan şiirin temeline ilmi oturtuyorsun, diğer taraftan aynı ilim sayesinde yazdığın şiirinde, aşkın karşısında ilmi çer çöpten, dedikodudan, kuru laf kalabalığından ibaret sayıyorsun. Yoksa senin de arada bir bizcileyin kafan mı karışıyordu?

Elbette Fuzuli, şiir bilgisinin, kelimeleri tek başına estetik bir bütünlüğe erdirmeyecek olduğunun bilincindeydi. Söze güzellik katan bir diğer unsurun duygu olduğunu biliyordu. Zira ilimle sağlam bir zemine oturmuş söz, ancak aşkla yoğrulduğu zaman ilmek ilmek işlenmiş şiir duvarlarına dönüşebilirdi ve aşkı hiç tatmamış bir kalemin onca şiir bilgisi, kuru metinler üretmekten ileriye geçemeyecekti.

Sözün bu kısmında, "Peki aşk dedikleri nedir?" sorusu gelse de aklıma, şairlerin o bahiste çok daha fazla fikir mesailerinin olduğunu biliyorum. Eğer onların rehberliğinde cevabın peşine düşersek söz fazlaca uzayacak. O yüzden aşkla ve şiirle kalın diyerek sözlerimi bitiyorum.

– Öyledir işte, çeşit çeşit insan vardır (...) ama Fokaniç, özü sözü doğru bir ihtiyardır. O, ruhu için yaşar. Tanrı'yı anımsar.

– Tanrı'yı nasıl anımsar? Ruhu için nasıl yaşar?

– Nasıl olduğu belli işte, dürüst yaşayarak, Tanrı'nın yolundan ayrılmayarak."

Tolstoy'un *Anna Karenina* adlı romanından...

“Yazı, siz ve hayat arasında yükselen bir duvara dönüşürse varlığının hilafına davranıyor demektir.

HÜSEYİN AHMET ÇELİK

@ huseynist X huseynist

Hüseyin Ahmet Çelik'i öyküler yazmaya iten içsel veya dışsal sebepler nelerdi? Bu sebepler yolun başında ve şimdi bir değişiklik arz etti mi?

İnsan, ötekinin karşısında daima acemi, hayatın karşısında daima eksik, kendisi içinse daima yeniden başlamanın habercisi bir sabahtır. Bu pencereden bakıyor, görebildiği ölçüde düşünüyor, hissedebildiği kadar yaşıyor, böyle böyle kıyısına varabildiği o mahrem adayı kâğıda geçirmek, bir parça görünür kılmak istiyor. Deminden beri sözünü ettiğim insanlardan biri olarak muhatap oluyorum sorularınıza. İnsana ve hayata dair düşüncelere dalmaya meyyaldim hep. Yaşamımın bilançosunu çıkarmak istiyordum galiba, ne kadar yol yürüdüğümü görmek istiyordum. Beni yazmaya iten eli göremedim, sisli dumanlı bir öğleden sonraydı. “Yazmak”ın içinde buldum, tanıdım, fark ettim kendimi, hayatı, başkasını. Yazmak “ben, hayat ve başkası” üçgeninde cereyan ettiği için içsel ile dışsal ayrımı belirgin değil, gerekli de değil, olmadı hiç. Şimdi bir alışkanlığı sürdürmek için oturuyorum masaya. Bu arızaı tespit ettiğimden beri oturamıyorum aslında. Sahici

SÖYLEŞİ
EMİN GÜRDAMUR

bir neden daha bulmak lazım çünkü. İnsan, niyetini yol boyunca kontrol etmeli. Başlarken taşıdığı niyet yerinde durmayabilir, pörsüyebilir, çürüyebilir, yok olabilir. Ben, yeni bir niyet arıyorum şu sıralar.

Yazmak kimilerine göre arınma kimilerine göre yüzleşme kimilerine göre ise hesaplaşma aracı. Belki bunların hepsinden bir parça taşıyordur. Her hâlükârda yazarak yaşamak insanı farklı bir terbiyeye tabi kılıyor sanırım. Bu terbiye ve yazının yazgıyla alışverişi üzerine neler söylersin?

Yazmaya başladığımda yaşıım çok küçüktü. Ne yazının ne de yazgının farkındaydım. Fakat ikisinin de kesiştiği yerde, manaların henüz hamur kıvamında bulunduğu çocukluk ülkesindeydim. Annemden ve dayılarımdan kulağıma birtakım ahenkli sözcükler çalınıyordu, o kadar. Ben yazarak büyüdüm ve manalara sonradan eriştim, erişebildimse şayet. Orhan Veli ve Özdemir Asaf şiirleri ile oyalanırken Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ile tanıştım. Sert bir tanışma oldu. Şiirlerimle dolu defterimi sobaya attım. Teşbihin şehvetine kapılmayalım ama hakikaten gemimin dümeni okuduklarımız ve yazdıklarımız idi. Beni yoğuran, terbiye eden, bugünkü beni mümkün kılan, o günlerde içimde kaynayan yazma coşkusuydu. Bir niyet, bir sebep, bir tutku lazım insana; yolda da! Yazmak, seni irkiltebildiği kadar yazmaktır, seni var edebildiği, öfkeni harlayabildiği, kendinin tuzakları, hayatın tuzakları, başkalarının tuzakları hakkında ayıkatabildiği kadar yazmaktır. Öyle bir araçtır ki varlığını en iyi ifa ettiği zaman yok olur, saydamlaşır, aradan çekilir. Yazı, siz ve hayat arasında yükselen bir duvara dönüşürse varlığının hilafına davranıyor demektir. Yazı, siz ile sizin aranızda bir perdeye

dönüşürse amacının dışına çıkmış demektir. Yazı, siz ile başkaları arasında uzayan bir mesafeye dönüşürse haddini aşmış demektir. (Yazı, soru ile cevabın arasını açıyorsa, benzer bir hataya düşmüşüz demektir.)

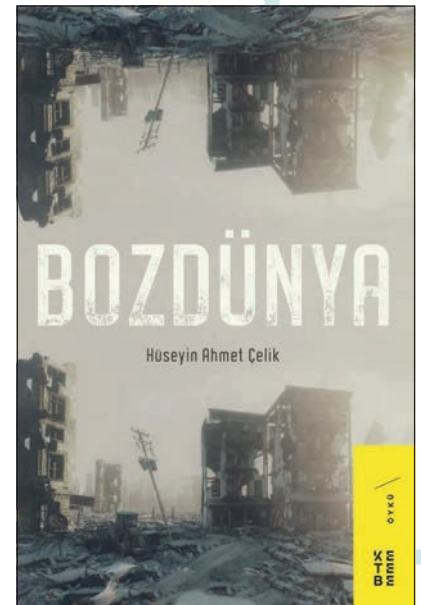
Hem İstanbul'u hem taşrayı tecrübe etmiş bir yazar olmandan hareketle özel bir soru sormak istiyorum. Yazarlığın merkezde ya da taşrada bulunmakla bir ilgisi var mı? Mekânlar muhayyileyi ne ölçüde etkiliyor?

Yazarın merkezi yazıdır, yazının mekânı masasıdır yazarın. Gerisi bahanedir, oyalanmadır, öyle olduğunu sanmaktır. Merkez ve taşra insani ilişkilerin biçimlendirmesidir; yazmakla, okumakla, üretmekle bağı, var olmakla beraber belirleyici değildir. Yazdığıyla meşgul olan, odağı yazı olan kimseler, bu tarz ayrımlara kafa yoracak zamanı ve enerjiyi bulamaz. Taşranın doğal bir mahrumiyeti, İstanbul'un da doğal bir avantajı var; İstanbul'un insana kattığı şeyler, taşranın insandan götürdüğü şeyler tabiatıyla var, inkâr edilemez ama bu bir kader değil, aşılabilir hiç değil; gerisi kılûkal. Taşra, Fuzulî'yi tanımamıza engel olmadı, İstanbul ise yüzlerce koca şairi yuttu, unutturdu, şimdi kimsenin okuyamadığı mezar taşlarına mahkûm etti. Ömer Faruk Dönmez'in öykülerinde Adana, İdris Ekinci'nin şiirlerinde Sivas, Ayşegül Genç'in romanlarında Konya başat unsur değil mesela. Sanatçının mekânı muhayyilesidir. Muhayyilesinin apı kadar büyür sanatçı. Hâl böyleyken şehirlerin girişindeki tabelaların ne önemi kalır?

Bozdünya'daki ocuk karakterler üzerine bir soru sormak istiyorum. Malum, yetişkinlere nazaran çocukların dünyayla teması aracısız, yorumsuz, safça belki biraz da

velice tezahür eder. Yazarın ocuklara açtığı pencere, anlatıda saf bilince erişme çabası olarak okunabilir mi?

Bozdünya'da, ocuk kahramanların kadraja girdiği hikâyeler, yansımalar üzerinden ilerler. Bu hikâyelerin sütunları bilincin kamaşmaya başladığı noktalardan yükseldi: Korku, rüya, hatıra, kimlik, savaş, iltica... Bir insan rüyasında ya da bombalar altındayken başka bir dilde konuşur. O dili aramış olmalıyım. Yetişkinlerin ve hırslarının mahvettiği bir dünyanın bozuluşunu çocukların gözünden görmek istemişim demek ki. Korkmayan, rüyalarının peşine düşmeyen, biriktirdiği hatıralara ihanet eden yetişkinlerin bize söyleyecek neyi olabilir? Şunu açık yüreklilikle söylemeliyim ki *Bozdünya*'da ocuk kahramanların öne çıkması planlanmış bir şey değildi hatta ben söyleşilerde karşılaştığım sorular sayesinde hikâyelerime sinen çocukluk üzerine düşünme imkânı buldum.

Postmodern anlatı tekniklerini rahatça ve yetkinlik içinde kullandığını görüyoruz. Bu tekniklerin edebiyatta gittikçe yaygınlaşmasını, çoğalmasını neye bağlıyorsun? Bu yönelimin özünde modern edebiyatla bir hesaplaşma mı bir akrabalık mı yatmaktadır?

Okuma pratiğim yeniden eskiye; yerliden yabancıya doğru bir seyir izler. Şule Gürbüz'ü Halide Edib'e; Hakan Bıçakçı'yı Edgar Kere'te yeğlerim. Bir değer kıyaslaması değil, kronolojik önceleme. Çağdaşlarıma ve aynı dil frekansında olduklarıma iltimas geçiyorum çünkü öyle ya da böyle harflerin ve manaların işlendiği uçsuz bucaksız bir şantiye alanındayız. Hep birlikte bir inşaya katılıyoruz. Ayrıca yeniliğin ve arayışların ilk yansıdığı yer olması bakımından edebiyat dergilerini sıkı takip ediyorum. Dolayısıyla bugün edebî kamuda cari olan ne varsa benim hikâyelerimde de yüzünü gösteriyor doğal olarak.

Bilhassa çabalıyor değilim. Postmodernizm, modernizmin sızamadığı noktalara nüfuz etmek için onun kılık değiştirmiş hâlidir bence, temelde bir farklılık görmüyorum. Modernizm şiştikçe şişti, karnı büyüdü ve insanoğlunun ürettiği her alet bu sirk çadırında çınlayıp duruyor. Binbir hikâye, binbir kostüm, binbir surat, binbir entrika... Tekniklerin çoğalması bundan, modern zamanların uzatmalarını oynuyoruz. Bu iki dönemi ya da tarzı birbiriyle çatıştırmak mümkün değil hâliyle. Bana kalırsa hâlâ modernin içindeyiz; "post"tan beklentim bambaşka. Sözlü gelenekten yazılı geleneğe geçmek gibi köklü bir değişimi kastediyorum. Biçimsel olanın zihinsel bir kırılmaya sebep olması, tarihî faktörlerin de değişime çanak tutması. Dijital devrim bizi başka bir dünyanın eşliğine getirebilir. İhtiyar modern çağ, dijital dönüşümle başkalaşabilir belki.

"Yaşıyorduk Güzeldi Hayat" adlı öyküyle mültecilerin dünyasına odaklandın. Bu vesile ile yazarın kendi çağına tanıklığı hakkında da konuşalım istiyorum. Bu noktada güncel ile edebiyatın örtüşmesini ama bu esnada estetik gereksinimlerin de ıskalanmamasını gerektiren zor bir denklem var sanırım. Hem bu öyküyü yazdıran sebepten hem de yazarın yaşadığı çağla ilişkisinden, bu ilişkide dikkat etmesi gereken konulardan söz eder misin?

Yüz yıl sonraya kalmak diye bir meramı var sanatçının. Çağı aşmak, ölümsüz olmak vs. Ben, gelecek yüzyılın geçmiş yüzyıla asla benzemeyeceğini sanıyorum. Dil, anlayış, zevk ve ilgi bakımından insan çok başka bir algı dünyasına sahip olacaktı gibi geliyor. Öyleyse yarına kalmak adına bir şeylerden içtinap etmeyi de ekstra gayrete girmeyi de anlamlı bulmuyorum. Gerçi zamanı aşmak için zamanın dilini çözmek lazım değil mi? Dolayısıyla güncelin çok uzağına düşmek de riskli olur bu bakımdan. Bir yazar günceli ele aldığı için değer kazanmaz ya da kaybetmez. Edebiyat üslup işidir nihayetinde. Benim formülüm şöyle: "Ne" yazar için önceliklidir, "nasıl" okur için. "Ne" yazarın mahremi ve sorumluluğudur, "nasıl" ise okurun zevki ve tercihi. Yazmak "ne"ye, okumak "nasıl"a karşılık gelir. Öyleyse yazarın çağına tanıklığı, politize olup olmaması, güncele yer verip vermemesi üzerine kurulan tartışma bizi çıkmaza sokar. Öykünün dili, üslubu, tekniği üzerine konuşmak esastır, içerik ise yazarın serazatlığıdır, dokunulmazlığıdır. "Yaşıyorduk Güzeldi Hayat" ise mülteci bir çocuğun bir röportaja verdiği cevapların bir forma kavuşturulmasıyla ortaya çıktı. Kurguyla, yapmacık

“

Postmodernizm, modernizmin sızamadığı noktalara nüfuz etmek için onun kılık değiştirmiş hâlidir bence, temelde bir farklılık görmüyorum.

olay parçacıklarıyla uğraşmak istemedim. Çocuğun konuşmasını deşifre ettim neredeyse. Sonradan emin oldum ki bu  y   -bence-fazladan hiçbir şey katılmadan yazılabilirdi ancak.

Türk ve dünya edebiyatında seni çarpan, etkisi altına alan, aklından çıkmayan  y   kurmaca kahramanı kimdi? O kahramanla neler konuşmak, ona neler sormak isterdin? Ya da ister miydin?

Bir  y   okuru ve yazarı olarak elbette cezbesine kapıldı ım, kahramanlarıyla yakınlık kurmak, akışın içinde olmak istediğim  y  ler oldu, oluyor. Oğuz Atay'ın "Demiryolu Hik yecileri"nden biri olmak mesela... Aziz'in (Ayfer Tunç, Aziz Bey Hadisesi) yerinde olmaya cesaret edemesem de kederli yüzünü daha yakından görmek, serencamını bir de onun a zından dinlemek isterdim. Güray Süngü'n n kahramanlarının dünyası, Wolfgang Borchert'in kahramanlarının coşkusu,  mer Faruk Dönmez'in kahramanlarının inkisarı, Stefan Zweig'in kahramanlarının ruh gerilimi beni durdurup düşündürse de  y   kurmaca kahramanlarıyla derin bir ba  kurabildi imi sanmıyorum.  y  , kahramanlarıyla uzun uzadıya s yleşmenize imkân vermeyen bir tür.  y  n n sizi a ırlayacak geniş bir salonu yok, dalıp gidece imiz zengin bir vitrini yok; sizi ne bir yolculuğa çıkarabilir ne de derin bir hesaplaşmaya götürebilir. Suratınızın ortasına yedi iniz yumru un ne manaya geldiğini de siz bulmak zorundasınız. İpuçlarını yakalamak her zaman mümkün olmayabiliyor çünkü. En iyi gizlenen hazine asla bulunamayan değil, doğru işaretler barındıran hazinedir.  y   kahramanlarıyla çoğu zaman tanışamıyoruz bile. Dolayısıyla ve müsaadenizle ben üzerimde roman kahramanlarının tesirini daha çok g rd   m  belirtmek istiyorum. *Tehlikeli Oyunlar*'ın

bırakınız Hikmet'ini; Sevgi'si, Albay'ı bile çok iz bırakır sizde, uzun uzun konuşursunuz onlarla. Onların size, sizin onlara söyleyecekleriniz vardır. *Karamazov Kardeşler*'in her biri ile ayrı ayrı oturup konuşmak gerekir. Bilhassa bugün ş le Gürbüz' n büyük romanı *Kıyamet Emeklisi*'nde karşımıza çıkan her kahramanla günler geçirmek, sabahlara kadar sohbet etmek, didişmek mümkündür hatta gereklidir. Aziz başka bir  lemdir, Baba başka; Nazif'i, Nuhu'yu koyaca ımız bir kefe kolay bulunmaz; çok uçlardaki Hasan Efendi'de, Saniye Teyze'de, Tevhide'de bile deşecek neler bulursunuz neler.

"şehir, mekân ve eşya dünya görüşümüzün somutlaştı ı yerlerdir çoğu zaman. Baktı ımız nesneye ideolojimizi, ruh h llerimizi ve entelektüel birikimimizi de yansıtırız." diyorsun bir yazında. Bu yansıtmaya nasıl olacak? Hem dünya görüşümüzü incitmeden hem edebiyatın kanatlarını yere de dirmekten bu yolculuk nasıl gerçekleşecek?

Kaptan da tayfa da yolcular da bir tesmiye problemidir, yanılmanın rengidir, varlığın k p  d r. Aslolan denizdir, biz ancak dalgalanma h lindeyiz. Gemi ancak suç orta ıdır dünyaya gelişimizin. Hi li imizin farkında mıyız, değil miyiz, mesele bu! Varsın dünya görüşümüz de incinsin, edebiyatın kanatları da yere de sin. Biz yokuz ki! Hakikaten yokuz. Eskiden edebiyatın dünya görüşüne hizmet etmesi gerektiğini düşünürdüm. Bugün ş nu soruyorum kendime: Dünya görüşü neye hizmet etmeli? Edebiyat oyalanma ise dünya görüşü dediğimiz şey daha büyük bir oyalanma imiş. Benlik bataklı ına saplanmadan edebiyat, "bizimkiler" bataklı ına saplanmadan dünya görüşü inşa edebilirsek, hasılı, ölçülü bir hayat

yaşayabilirsek  elişkilerimizden kurtuluruz. Bu durumda edebiyat ve dünya görüşü iki ayrı başlık olmaktan çıkar, aynı denize dökülür ve "bir" olur.

Oğuz Atay'ın Tehlikeli Oyunlar'ı – Bir Tahlil'ini kaleme aldın. Oğuz Atay hem günümüz edebiyatına etkisi hem durduğu yer itibarıyla gerçekten müstesna bir isim. Hastanede son günlerinde *Türkiye'nin Ruhu* kitabı için notlar aldığını ama bu esere ömrünün vefa etmediğini biliyoruz. Bir aydın olarak Oğuz Atay'ın en temelde derdi neydi?

Oğuz Atay'ın 30 Ocak 1976 tarihli günlük notuna gidelim. İngiltere yolcusudur, günlük işlerin da da asında kısılmış hisseder ama en çok yazdıklarının anlaşılmadı ından şik yet idir. "Belki de anlaşılacak, önemsenecek bir şey yazmadım, yapmadım. Sadece yazı hayatı denilen çamura bulaştım, yeni  fkeler edindim o kadar." der.

Seyrettiği oyunların, göz attığı kitapların benzerini ortaya koyabileceğini ama içinden gelmediğini söyler. "Sıradan biri olarak yazarlığı sürdürmek mümkün. İstemiyorum. Şu Türkiye'nin ruhu için yapacak ne kadar çok işim var." Şu kadarcık özet bile Atay'ın dalgalı, kırılgan ama özel biri olduğunu ispatlar. Oysa ben Atay'ı, aynı gün karaladığı şu cümleyle anlama taraftarıyım: "Kendimi aşabilecek bir sarsıntıdan yoksunum." Samimi bir itiraf fakat Atay, önce kendini sonra modern Türk edebiyatının o günkü koşullarını aşacak güce sahip yegâne yazarıydı, aydınydı, mustaribiydi. Atay, aynaya öyle samimi bir gözle bakıyordu, öyle yalansız ve yalın bakıyordu ki zamanla Türkiye'yi gördü kendinde ya da Türkiye'de kendini. 1970'lerin ideolojik karmaşasında bireyci bir tutum izlediği düşünülür. "Silahların patladığı bir dönemde, bir yazarın bireyci yaklaşımla romanında tutunamayan birini yüceltmesi hoş mu?" denildi

hakkında. Atay'ın kendini inkâr ettiği başka bir sözü daha var: "Roman kahramanlarına uygulayacak büyük nazariyelerim, onları peşinden koşturacağım büyük ülkülerim yok." İnkâr diyorum çünkü Atay'ın ülküsüz olduğunu iddia etmek imkânsız. O, iç dünyasını öyle sağlam bir akıl ve ince niyetle kazıdı ki orada Türkiye'nin hüznü bir portresini gördü. Kemal Tahir'le yeniden barıştı, Halit Refiğ'e iyice sokuldu. Memleket meselelerine o denli kafayı taktı ki bakınız Kıbrıs harekâtını nasıl yorumluyor: "... işçisiyle, köylüsüyle, sanatçısıyla uzun yıllardır genellikle umutsuzluk içinde bulunan Türk halkına ulusal bir bilinç getirme bakımından ayrıca büyük bir önem taşıyor. Kendimizi bulma, gerçekten kendi özümüze eğilme açısından büyük bir fırsat ele geçirmiş sayıyorum kendimizi. Bütün alanlarda olduğu gibi, edebiyat ve sanat alanında da böyle kendimize özgü bir kişiliği bulmamızı diliyorum." Biz Atay'ın daima tutunamayan, pejmürde,

yenik, tutarsız kahramanların hikâyesine saplanıp kaldığını sanmaya meyilliyiz ve maatteessüf popüler yayınlar Oğuz Atay'dan bir "loser" yaratmak ister. Ne var ki Atay, 1945'te kaybettiğimiz romancımız Halit Ziya'nın hayatını romanlaştırmak isterken bile sorumlulukla hareket ederek "Kolektif Türk ruhunu yakalayabileceğim bir roman yazmak istiyorum." der. Türkiye'nin meselelerine bir ideolog gibi değil de bir romancı gibi yaklaştı. Çalkantılı hayatı ve kırılgan ruhu Türkiye'yi ele alma biçimine karşı şüphe uyandırsa da Atay, Türk insanını yekpare görmek ve yarasına kendine mahsus bir merhem üretmek istedi. Nihayete erdiremese de niyetinden haberdar olmamız bile Türk edebiyatı ve düşüncesi adına büyük bir kazançtır.

Öykü türünde yol almak isteyenler için edebiyat dergileri ne anlama geliyor sence? Türkiye'de edebiyat dergileri güncel edebiyatın nabzını tutabiliyor mu? Bu vesile ile dergilerle iletişim kurmak isteyen gençlere neler tavsiye edersin?

Edebiyat dergileri, göz ardı edilemeyecek bir detay; öykü yazmak ve öyküyü yakından tanımak isteyenler için birincil kaynak. Edebiyat dergileri bize ne yapmamız gerektiğini söylediği gibi -zımnen ya da alenen- ne yapmamamız gerektiğini de söyler. Temyiz kabiliyeti yüksek, özeleştirici cesaretiyle sahip ve sabırlı her yazar, dergilerle kurduğu münasebetten kârlı çıkar. Bu cümle bir tavsiye cümlesi oldu aynı zamanda. Şöyle ki: Başkalarının ve kendilerinin iyi ve kötü metinlerini cesaretle ve dürüstlikle ayırt edebilen kimseler, önce edebiyat dergilerinde sonra da kitap kapaklarında isimlerini görme bahtiyarlığına ereceklerdir.

“

Edebiyat dergileri bize ne yapmamız gerektiğini söylediği gibi -zımnen ya da alenen- ne yapmamamız gerektiğini de söyler.

YENİLMEZLERİN DÜNYASINDA YENİLGİYLE BÜYÜMEK

İnsan gençken yani henüz hayatını rayına oturtamamış, hayalleri ve hedeflerine varmak için önünde aşılması zor ve uzun yollar var gibi gözükürken, karşılaştığı ve bir şeyleri başardığını düşündüğü insanlara yarı imrenir yarı kıskanç gözlerle bakar. Çünkü gençken insan bir şeyleri başarmasına izin verilmediğine, herkesin yolu açıkken kendi yoluna hep engeller konulduğuna inanır. Bir de artık günümüzde başarılı olmanın tek gerçek başarı olarak pompalandığı ve kısa yoldan başarılı olmuş insanlara maruz kalındığı düşünülünce, hayatlarımız içinden çıkılması zor, derin bir kuyu olarak görünür bizlere.

Sabah uyanır uyanmaz, sokağa çıktığımızda ilk adımı atar atmaz, gün içinde bir yere girdiğimiz andan itibaren ve eve dönerken sürekli olarak başaran, mutluluğu yakalayan, hayatı kusursuz olan insanları gördüğümüzü düşünürüz. Hele bir de hayatını bir şekilde düzene koymuş insanlarla aynı masalarda vakit geçirsek kesin olarak bir teşhis koyarız: Herkes kazanmıştır ve bir tek biz kaybetmişizdir. Baştan beri, ilkokuldan üniversiteye kadar sürekli yenik düşenlerle aynı kışlada olduğumuzu fark ederiz ve bunu neden daha önce fark edemediğimize içerleriz.

Eskiden karşı komşunun çocuklarının başarılarını dinleyerek ve bizim neden onlar gibi olmadığımız sitemleriyle muhatap olarak geçen günlerimiz,

bugün, tüm sosyal ağlarda kısa yoldan başarı kazanmış ve bizlere de bu kısa yolları gösteren insanların tavsiyelerini seyretmekle geçiyor. Şunu şöyle yaparsan karşında büyük bir mutluluk bulursun, şu adımları atarsan çok kısa sürede büyük bir takipçi/para/şöhret kazanırsın diyenlerin tavsiyeleriyle dolup taşıyor zihinlerimiz. İşin acı tarafı çoğu zaman o tavsiyelere uymaya çalıştığımızda da yine başarıyı yakalayamamamız. Ne istediğimiz sayıda takipçiye ulaşırız ne dilediğimiz bir kitle yakalarız ne de umduğumuz kazançları elde ederiz. Üstüne üstlük buralarda vakit geçirirken bir sürü vakit kaybettiğimizi ve yaşımızın da artık geçtiğini fark ederiz.

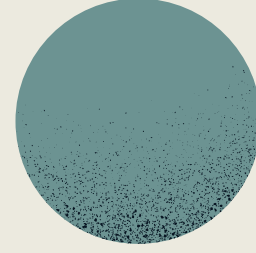
Peki gerçekten de böyle midir? Herkes kısa yoldan varacağı hedefe varmış-

tır da biz mi sapakları kaçırdığımız için uzun ve zorlu yollarda yürümek zorunda kalmışızdır? Herkes hayatını düzene sokmuştur da bir tek biz mi yanlış tahtayı çektiğimiz için sürekli yıkılan düzeneğin sahibiyizdir?

Yenilerek Büyümek Bir Ütopya mı?

Bugün özellikle teknoloji temelli ekonomi paradigması içerisinde, tek başına başarılı olan binlerin hikâyesine şahit oluyoruz. Bir kişinin ya da üç arkadaşın evde yaptıkları uygulamaların onları nasıl başarıya ulaştırdığına dair hikâyeler abartılarak anlatılıyor. Şöyle bir bakıyoruz ve onlarla bizim aramızda aslında hiçbir fark olmadığını görüyoruz. Onlar yaptıysa neden biz de yapamayalım ki, diye soruyoruz. Onlar yapıyorken

ahmet melih karauguz

biz yapamıyorsak kesinlikle sorunun bizde olduğuna inanıyoruz.

Büyük edebiyatçı Samuel Beckett'in "Hep denedin hep yenildin. Ol-sun. Gene dene, gene yenil. Daha iyi yenil." sözü bugün hepimiz için irite edici, tüyleri diken diken eden, rahatsızlıktan başka bir şey vermeyen bir söz olarak karşımızda duruyor. Çünkü zaten hep yenilen biziz ve neden bir daha ve daha iyi yenilelim ki, diye düşünüyoruz. Hayır! Artık şaşaalı bir zafer şarkısı bekliyoruz! İçinde yaşadığımız dünyada herkesin bildiği ama kimsenin söylemediği bir hakikati söylüyor Beckett. Yenilgiden dönüp bir daha yola çıkanların hikâyesini görüyoruz aslında bizler. Zaten bir süre sonra yenilgilerin önemi kalmıyor ve sadece galibiyetin resmi biz-

leri karşılıyor. Çoğu zaman karşımızdaki herkesin kısa yoldan bir şeyler kazandığına inanıyoruz, elbette kısa yoldan bir şeyler kazanan insanlar da var, yok değil ama hayatın gerçeği içerisinde bunların sayısı oldukça az. Hakikatse daha iyi yenilip vazgeçmeyenlerin başarılarının devamlı olduğu gerçeğidir her zaman. Bir efsane midir gerçek midir bilinmez ama Edison'un ampulün icadını bininci denemeden sonra bulduğu söylenir. Ancak gerçek olduğunu bildiğimiz bir şey varsa o da bugün adını bildiğimiz isimlerin hepsini bugüne getiren şey başarısızlıklarıdır.

Steve Jobs'ın Apple'dan kovulduktan sonra Pixar ve NeXT'i kurduğu ve daha sonra Apple'a geri dönerek şirketi tarihin en başarılı teknoloji

şirketlerinden biri hâline getirdiği bilinen bir gerçektir. Bill Gates'in Microsoft'u kurmadan önceki ilk girişimi, trafik sayım verilerini analiz etmek için oluşturduğu bir yazılım olan Traf-O-Data idi. Bu proje başarısız oldu, ancak Gates ve ortağı Paul Allen bu başarısızlıkla dünyanın en değerli teknoloji şirketlerinden biri olacak Microsoft'u kurdu. Elon Musk PayPal'ı sattıktan sonra uzay keşfi (SpaceX) ve elektrikli araçlar (Tesla Motors) gibi alanlarda yenilik yapmayı amaçlayan şirketler kurdu. SpaceX'in ilk üç roket fırlatışı başarısız oldu ve şirket iflasın eşiğine geldi. Ancak Musk son kuruşuna kadar yatırım yapmaya devam etti ve dördüncü denemede başarıya ulaştı.

Bu sadece bugünün teknoloji devlerinin hikâyelerinde böyle değildir. Başarılı sanayici ya da esnafların, önemli doktor ya da mühendislerin hayatında da hikâye hep böyledir. Zira hiçbir girişimci ilk işinde büyük bir başarıya ulaşamaz. Hayatın gerçeği, başarısızlıklardan bir şeyler öğrenip öğrendikleriyle başarı umuduyla yeni başarısızlıklara hazır olmaktan geçmektedir. Hiç kimse gecelerini vermeden gündüzleri elde edemez. Hiçbir büyük yazar okunmayacak binlerce sayfa yazmadan okunur olma şansı elde edemez. Çünkü insan kaybederek öğrenir. Galibiyetin öğreticiliği yenilgiler karşısında hiçbir şeydir.

O zaman en başa dönmekte fayda var. İnsan gençken hayatta her şeyi başarabileceğine inanır ve kendisine fırsat verilmediğini düşünür. Oysa fırsat insanın kendi elindedir ve aslında tek bir şey başarmak için enerjimiz vardır. Başaracağımız o şey de bize bir hayat bahşedecek olan o büyük yenilgiyi tatmaktan başkası değildir.

yuruyor. Mağfirete, huzura, cennete kaçış yavaş olmamalı:

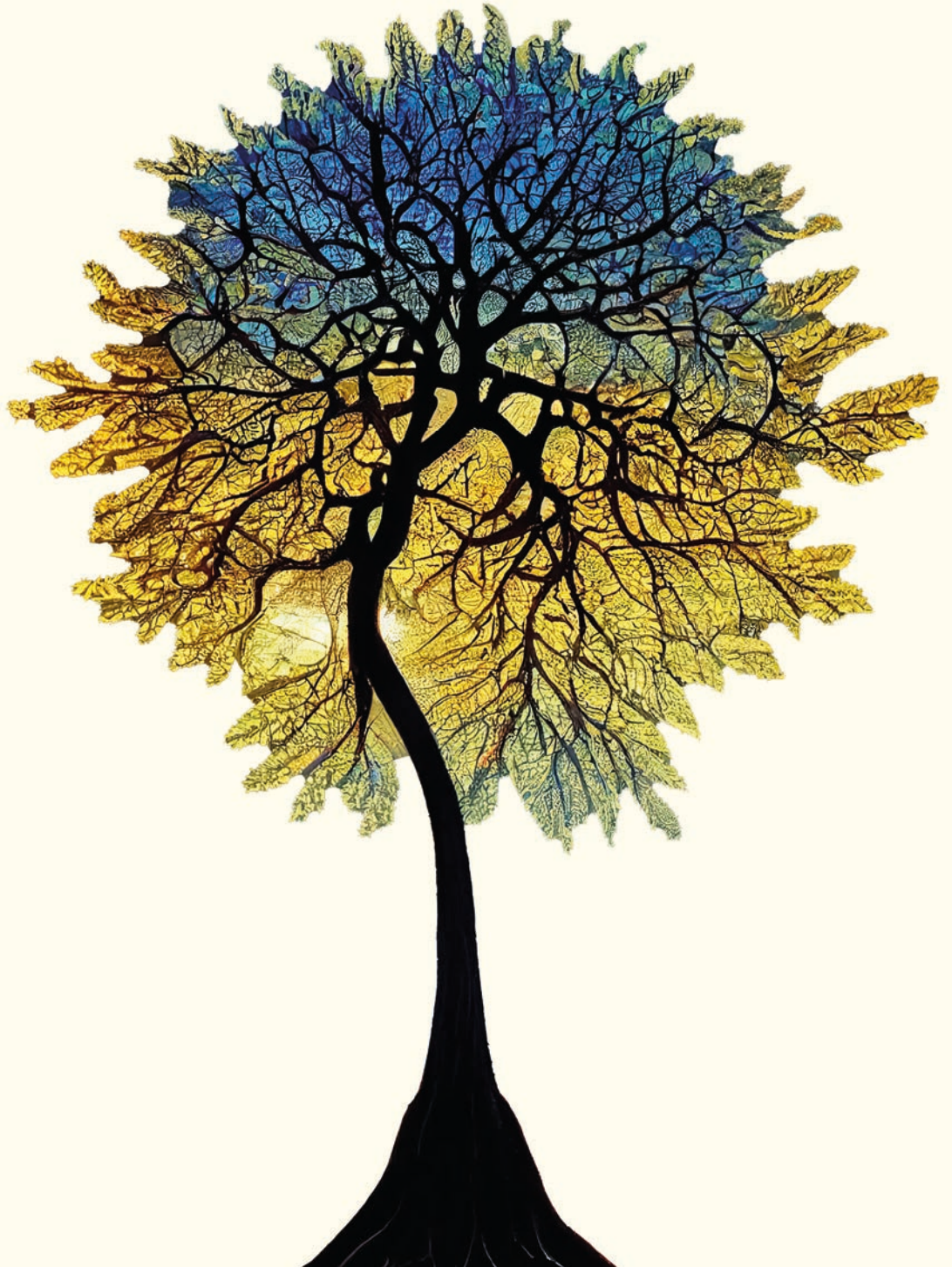
“Rabbimizin mağfiretine mazhar olmak ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup gökler ve yer kadar geniş olan cennete girmek için koşun!” (Âl-i İmran, 3/133)

Acele etmek lazım, zira dünya oyununun ne zaman biteceği, ne zaman “game-over” olacağımız belli değil. Arkada tehlike büyük, oyun hiç bitmeyecekmiş gibi hissetme! Daha da kötüsü dünya oyununu gerçek hayat sanma riski çok yüksek. Bir de oyunun ayrılmaz parçası olarak “sanal âlemi” hakikat addedip dalıp gitmen, yanlış sapman için uğraşıp duranlar var. İşte bütün bu koşullarda hızlıca, koşu koşu, koşu koşu Allah’a firar ediversek hep beraber...

Hazır, Kur’an ayı ramazan geldi diye “sanal âlemi gerçek sanıp ona dalıp gitmen, yanlış sapman için uğraşıp duranlar” bağlanmış, zapturapt altına alınmış, ramazanın özünün özü Kadir Gecesi gelesi olmuşken kaçış havasına girmenin vakti çoktan gelmiş diyelim mi? Rahmete koşarak kaçarken ihtiyacın olan ekipman, ayetin devamında anlatıldı, ben hızlıca özetleyiveririm. Yalnız koşu ekipmanı biraz ilginç; bir kısmı alınacak, bir kısmı bırakılacak şeylerden oluşuyor. Günahları ve günahı ısrarı, öfkeyi, kini bırakmak; affetmeyi, tövbeyi, istiğfarı, sahip olduklarını her koşulda paylaşmayı da almak gerek. Elbette yaşadığımız şu günlerde Rahmet-i Rahman’a kanatlanarak uçan binlerce bebeğin, çocuk ve kadının haberi günbegün

ekranlarda akıp gider, cennet Gazeli masumlarla dolup taşarken... Yapamadıklarımız, mani olamadıklarımız için bağışlanmaya olan ihtiyacımız arttığı için, koşuşturmamızın da hızı artmak zorunda.

Evet, bütün bu koşullar altında olsa bile yolluk hazır, biz de hazırız. Haydi o zaman firara, haydi cennet koşusuna. Huzura, sükûna, rahmete, mağfirete, cennete doğru sefayla yol almaya...

GÖKLERİ FETHETMEYE TUTKUN BİR HÜKÜMDAR: ULUĞ BEY

KORAY ŞERBETÇİ

Takvimin ibresi 22 Mart 1394 yılını gösterirken günümüzdeki İran Azerbaycan'ı olarak bilinen bölgenin önemli şehirlerinden olan Sultaniye şehrinde bir şehzade dünyaya geldi. Bu şehzadenin babası Mirza Şahruh, annesi Çağatay asilzadelerinden Gıyaseddin Tarhan'ın kızı Gevherşad ve dedesi ise tarihe Timurlenk olarak geçmiş büyük bir Türk hükümdarı Emir Timur idi.

Timurlular hanedanının bu yeni üyesine babası tarafından Muhammed Taragay adı verildi. Fakat büyük hükümdar Emir Timur'un torununa düşkünlüğünden dolayı tüm saray ahalisi ona Uluğ Bey demeye başlamış hatta sürekli bu isimle anıldığından zamanla asıl ismi unutulmuştur.

Bir Şehzade ve Bir Âlim

Uluğ Bey, şehzadelğine yakışır şekilde ciddi bir eğitim aldı. Sarayda önce dinî ilimleri tahsil etti, ardından da mantık, matematik ve

astronomi okudu. Uluğ Bey, eğitiminde o kadar başarı gösterdi ve olgun bir kişilik sergilemeye başladı ki daha on yaşındayken Timur-lu Devleti'nin başkenti Semerkant civarındaki sarayda düzenlenen ilmî toplantılara katılmaya başladı. Dahası 1404 yılının sonbaharında düzenlenen bir ziyafette Çin ve İspanyol elçileriyle tanıştırıldı ve özel bazı törenlerde de görev aldı.

Uluğ Bey, artık genç bir hanedan mensubu olacak yaşa gelince Muhammed Sultan'ın kızı Öge Begüm ile evlendirildi. Elbette konumundan dolayı devleti yönetmeye aday olduğundan, hükümdarlık sanatının inceliklerini öğrenmesi için babası tarafından Uluğ Bey'e Maveräünnehir bölgesinin yönetimi verildi. Böylece henüz on altı yaşında iken yöneticilik sorumluluğunu üstlendi. Uluğ Bey, 1411-1447 döneminde Maveräünnehir'i yönetti. Babası Şahrüh'un vefatından sonra hanedan üyeleri arasında başlayan mücadeleden galip çıkarak 1447'de Timurlu tahtına çıktı. O artık büyük bir hükümdardı fakat bambaşka bir yönü âdeta hükümdarlığını gölgede bırakacak kadar parlaktı. Çünkü o, dünya tarihinin gördüğü en yetkin gökbilimcilerinden birisiydi. Türkistan'ın kalbinde yani Semerkant tahtında bir bilge hükümdar devri başlamıştı.

Ülkelerin Değil Göklerin Fethi

Uluğ Bey, hem Türk İslam hükümdarlarından ve hem de dünya tarihindeki tüm hükümdarlardan farklı bir hükümdardı. Onu kendine has kılan yönü, gökbilim (astronomi) ve matematik uzmanı olması ve bu alanda çağları aşan çalışmalara imza atmasıdır. O, Semerkant'ta dönemin en büyük gözlemevini kurmuş, Batlamyus'tan Tycho Brahe'ye kadar olan beş yüzyılın en detaylı yıldız kataloğunu hazırlayarak astronomiyi modern çağa taşımıştır.

Uluğ Bey'in göklere olan merakı daha çocukken başlamıştı. Anlatılara göre bu merakını ateşleyen olay Meraga Rasathanesi'ni görmesiydi. Hükümdar olunca dönemin en büyük rasathanesini kurmaya karar verdiğinde detaylı araştırma yaptı. Hocası Kadızade Rumi ile birlikte yaptığı bu araştırma sonucu, meşhur gökbilimci ve matematik bilgini Nasirüddin Tusi tarafından yaptırılan ve çocukluğunda onu etkileyen Meraga Rasathanesi'ni örnek almaya karar verdi. Kararını verdikten sonra dört yıl gibi kısa bir sürede Semerkant Rasathanesi'nin kuruluşunu tamamladı. Bu rasathane dünyanın en büyük gökbilim aletlerine ve hassas ölçümler yapan araçlarına sahip görkemli bir bilim merkeziydi. Burada gök cisimlerinin

“
Uluğ Bey'in göklere
olan merakı
daha çocukken
başlamıştı.
Anlatılara göre bu
merakını ateşleyen
olay Meraga
Rasathanesi'ni
görmesiydi.

incelenmesiyle elde edilen veriler, modern zamanlardaki gökbilim ve uzay çalışmalarına daha XV. asırdan kapı aralayacaktı.

Uluğ Bey rasathane ile yetinmedi. Biri Semerkant'ta diğeri de Buhara'da olmak üzere iki büyük medrese yaptırdı. Özellikle başkent Semerkant'a kurduğu medrese, gökbilim ve matematik alanında eğitim veriyordu. Uluğ Bey'in gökbilimine tutkusu, Semerkant Medresesi'nde yaptırdığı odasının tavan ve duvarlarını gök cisimlerinin resim ve manzaralarıyla donatmasına kadar varmıştı. Bu nedenle çok titiz davranıyor, bir yandan bir hükümdar olarak bilim insanlarını koruyor diğer yandan da kendisi bir bilim insanı olarak bilimsel çalışmalarda bulunuyordu. Hatta medresede çalışacak tüm bilim insanlarını sözlü sınava kendisi alıyor ve bilimsel yeterliliklerinden bizzat emin olmak istiyordu. Çünkü onun kurduğu medresede ileri düzeyde dersler veriliyordu. Türkistan'ın büyük hükümdarı Uluğ Bey için önemli olan başka ülkeleri fethetmek değil, göklerin fethiydi. O, Türkistan'ın incisi olan Semerkant'ı sadece bir siyasi merkez olarak bırakmamış, bu kenti bir bilim ve kültür havzası hâline getirirken sarayını da âdetta bir akademiye dönüştürmüştü. Öyle ki dönemin kaynakları o devirde Semerkant'ta on bin öğrencinin bulunduğunu anlatmaktaydı. Öğrencilerden bir kısmı ekonomik bakımdan iyi durumdaydı ve kendi evlerinde kalıyorlardı. Durumu uygun olmayan öğrencilerin ihtiyaçları ise Uluğ Bey tarafından karşılanıyordu. Uluğ Bey, bilimsel çalışmalar için otuz bin altın

bağışlamıştı ve bunun on bin altını öğrencilere dağıtmıştı.

Modern Gökbilime Kapı Açılıyor

Uluğ Bey, ölümüne kadar rasathanesinde yaptığı çalışmalarla modern gökbilimin kapısını açan astronomi tablolarını ortaya koymuştu. O, uzun yıllar sürdürdüğü çalışmalarını *Zic* adlı eserinde toplamıştır. *Zic*, yıldızların yerlerini ve hareketlerini belirten tablolara verilen isimdir. Bu çalışma dört bölümden oluşuyordu: Takvim ve zaman, trigonometri, gezegenlerin gözlenmesi ve sabit yıldızların gözlenmesi.

Uluğ Bey, bu eserinde trigonometri ve küresel astronomi ile ilgili hesapları daha XV. asırda şaşılabilecek derecede kesin ve ayrıntılı olarak ortaya koymuştu. Gezegenlerin yörüngeleri ile ilgili yaptığı ayrıntılı ölçümler, kendisinden bir hayli sonra yaşamış Kopernik ve Tycho Brache'nin ölçümlerinin değerlerinden daha hassas ve daha doğruduydu. Bir diğer ilginç nokta ise Uluğ Bey'in Güneş yılını 365 gün 5 saat 49 dakika ve 15 saniye olarak saptamasıdır. Çünkü bu süre günümüzde en modern aletlerle yapılan hesaplamalardan sadece yirmi beş saniye farklıydı. Bu bile Uluğ Bey'in ne kadar ciddi bir gökbilimci ve matematikçi olduğuna bir kanıt olarak tartışma kabul etmeyecek bir gerçekliktir.

Çok yönlü bir bilim insanı olan Uluğ Bey, geleceğe önemli bilimsel veriler bıraktığı gibi kendi dönemine kadar ortaya konan tüm bilimsel birikimi de incelemişti.

O, insanlığın ortak mirası olarak eski Yunanlı, Mısırlı ve Müslüman bilim insanlarının eserleri yanında Çin kaynaklarını da okumuştur.

Uluğ Bey bir yandan bilimsel kurumlar inşa ediyor diğer yandan da âlimler yetiştiriyordu. Onun vefatından sonra Uluğ Bey ocağında yetişmiş büyük matematikçi ve gökbilimci Ali Kuşçu büyük Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmet'in daveti üzerine İstanbul'a gitti ve Sahn-ı Seman Medresesi'nin başına geçti. Tabiri caizse Uluğ Bey'in Semerkant'ta yetiştirdiği fidan İstanbul'da bir ilim çınarına dönüştü.

Tarihî süreç içerisinde Uluğ Bey'in çalışmaları Batı dünyasında büyük ilgi gördü. Eseri *Zic* 1665 yılında İngilizceye ve 1854 yılında da Fransızcaya çevrildi. 1830 yılında Alman gökbilimci Johann Heinrich von Madler yaptığı Ay haritasında dev bir kratere Uluğ Bey adını verdi. Bununla birlikte insanlığın ortak bilimsel birikimine katkıda bulunan Müslüman hükümdar ve âlim Uluğ Bey Rasathanesi de 2001 yılında UNESCO tarafından dünya mirasına dâhil edildi.

Sohrap Sepehri*Farsçadan Çeviren: **Fatma Batkitar****DENİZLERİN ARDINDA**

Bir kayık yapacağım.

İndireceğim suya.

İçinde, aşk ormanı kahramanlarını uyandıracak kimsenin olmadığı,

Bu yabancı topraktan uzaklaşacağım.

Kayığımda ağ olmayacak.

Ve gönlümde inci arzusu.

Öylece süreceğim.

Ne maviere gönül vereceğim.

Ne de deniz kızlarına, başlarını topraktan çıkararak,

Balıkçıların yalnızlık aydınlığında,

Örgüleriyle efsun saçan.

(...)

Denizlerin ardında, bir şehir var.

Pencerelerin tecelliye açıldığı.

Çatılar, beşer aklının kaynağına bakan güvercinlerin yerleridir.

Her on yaşındaki çocuğunun elinde bir marifet dalı var, şehrin.

Bu şehir halkı bakar, kerpiç bir duvara.

Bir kıvılcıma latif bir rüyaya bakar gibi.

Toprak hislerinin musikisini işitir burada.

Ve rüzgâr efsanevi kuşların kanat seslerini ulaştırır.

Denizlerin ardında bir şehir var.

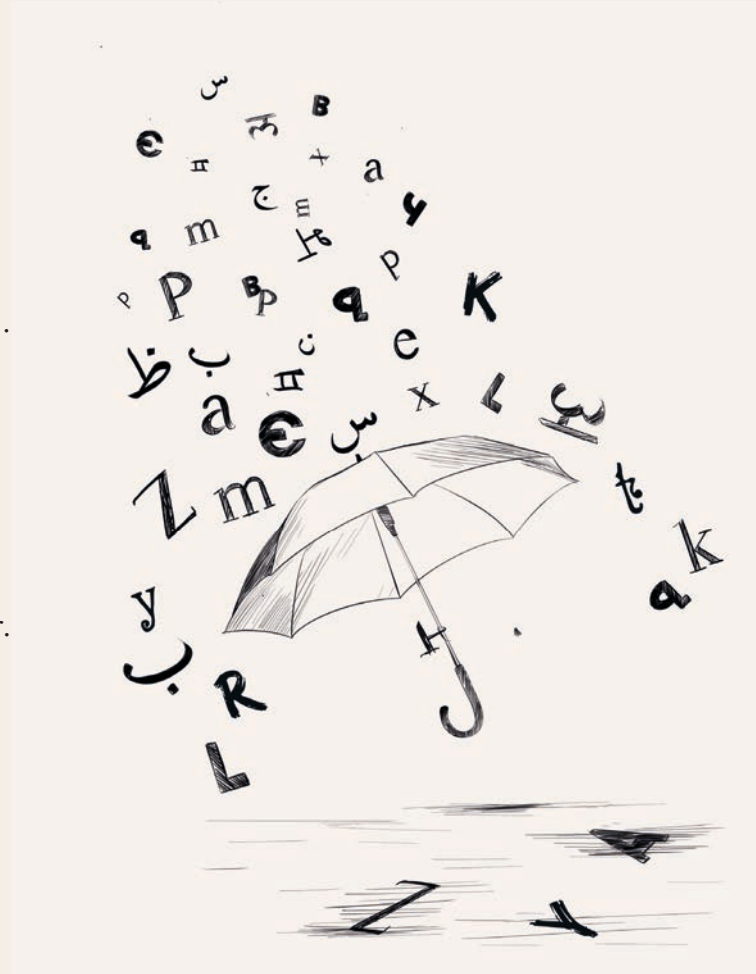
Orada güneş seher vakti uyananların gözlerinin genişliğindedir.

Ve şairler suyun, aklın ve aydınlığın vârisleridir.

Denizlerin ardında bir şehir var!

Bir kayık yapmalı.

B a ş k a
s e s l e r

*1928 yılında İran'ın Kaşan kentinde dünyaya gelen Sohrap Sepehri, 1980 yılında Tahran'da hayatını kaybetmiştir. Sepehri, "Yeni Şiir" akımının sembolik şairlerindendir.

EVLIYA ÇELEBİ OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

BİR Evliya elebi, 1611 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş ünlü bir seyyahdır. Yazdıklarından anladığımızı göre nüfuzlu bir ailede doğmuş olması ve hayatı boyunca geçim sıkıntısı yaşamaması onun daha özgür bir hayat sürmesini sağlamıştır. Asıl ismi Mehmet Zilli olan Evliya'nın dönemin önde gelen isimlerinden İmam-ı Sultani Evliya Mehmet Efendi'ye nispetle bu ismi aldığı kendi yazdığı metinlerde geçmektedir.

İKİ Hayatının dönüm noktalarından biri şüphesiz rüya bahsidir. Bir gece rüyasında Hz. Peygamber'i görür ve ondan dua istemek için yanına yaklaştığında "Şefa'at ya Resûlullah" diyeceğı yerde "Seyahat ya Resûlullah." der:

"Ben de derhal Hazret-i Peygamber'in dest-i mübareklerini bûs ettim. Fakat heybetlerinden çok korkarak titredim. Kendilerine, 'Şefa'at ya Resûlullah!' diyeceğim yerde, 'Seyahat ya Resûlullah!' deyiverdim. Cenab-ı Peygamber tebessüm ettiler. Seyahatlerimin hayırlı olması için 'Fatih' dediler. Bundan sonra sıra ile ashabıkiramın ellerini birer birer öptüm. Cümlesi, 'Seyyah-ı âlem ve ferid-i beni âdem ol!' diye dua ettiler. Ben de Ahi Çelebi Camii'nden dışarı çıktım."

DÖRT Evliya Çelebi *Seyahatname'si* kabına ve kalıbına sığmayan bir külliyattır. Onu sınırlandırmak ve dar tanımlarla tanımlamak haksızlık olur. Çünkü *Seyahatname* sadece bir coğrafya kitabı değildir. Aynı zamanda büyük bir anlatı kitabıdır. Geniş coğrafyalara yayılan halkların içtimai hayatı hakkında bilgiler verir. Mutfak adabından, konuşma pratiklerine, savaş ahlakından, giyim kuşama kadar. Ömrü at sırtında geçen seyyahın, toplumsal hafıza kadar şehir hafızası bahsinde söyledikleri de dikkate değerdir. Şehri imar eden kültür yapısını görünen ve üzerinde mutabakat sağlanmış her bir eseri kendi görüş ve bakışına göre değerlendirir. Gezip gördüğü yerlerin hem o ânına hem de geçmişten aldığı ilhama odaklanır. Buradan bakınca, belki resmî bir belge olamayacaktır ancak bir tarih kitabı hüviyeti de giydirebiliriz yazdıklarına.

ÜÇ Hem gördüğü rüyanın etkisiyle hem de rüyasını yorumlayanların onda bıraktığı tesirle kabına sığmayan bir genç olarak ilk seyahatini Bursa'ya yapar. Bu seyahat kayıtlara göre 1640 yılına rastlamaktadır. Yaklaşık olarak 42 yıl sürecek ve en son Mısır'da nihayet bulacak delişmen bir ruhun, cengâver bir savaşçının, muhteşem bir hatibin tuttuğı notları her okuyuşumuz tıpkı onun hayatı gibi fantastik bir ömrün hararetle yansıması olmuştur.

İlk seyahatini ailesinden gizleyerek yapan Evliya, dönüşünde babasının olan biten her şeyden haberdar olmasını şaşkınlık içinde dinler. Kalbinde ve zihninde hem anne hem de babasının yeri çok ayrıdır. Ancak o günden sonra babasına hürmeti daha çok artar. Bu kez onun rızasını alarak seyahat etmeye başlayacaktır. Her yolculuğunda babasının öğütlerini aklına getirir ve onları tekrarlar:

"Oğul, âdem yoksul olur, besmelesiz yemek yeme. Elbisenin söküğünü üstünde dikme. İyi adını kötüye takma. Kötüye yoldaş olma, zararını çekersin. Sen yürü ileri, gözüm, kalma geri. Alay bozma. Tarlaya basma. Dostlar payına sarkma. Bir şey komadığın yere el uzatma. İki kişi söyleşirken dinleme."

ALTİ Osmanlı, duraklama döneminde olmasına rağmen yönettiği topraklar çok geniş bir coğrafyaya yayılıyordu. Dolayısıyla Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'yi yazarken gittiği -ki bazı bölgelere birçok defa gitmiştir- bölgeler dönemin şartları düşünüldüğünde zahmetli yerlerdir. Buna rağmen yazdıklarından anladığımıza göre Evliya, sonsuz bir iştiaak ve heyecanla tüm olumsuzluklara ve zaman zaman zorlu şartlara rağmen gördüklerini yazmaktan geri durmamıştır. Dile hâkimiyeti, tasvir gücünün kudreti, mizahı ustalıkla kullanması, atmosfer oluşturabilmesi, tahkiye kabiliyeti *Seyahatname*'nin bugün hâlâ geçerliliğini korumasının en önemli yanlarından birkaçı olabilir.

YEDİ Evliya Çelebi dile olan vukufiyetinin yanında hem iyi bir haritacı hem bir minyatür sanatçısı hem de modern tabirle söylersek damak zevki çok gelişmiş bir gurmedir. Çizim ve resme hayrandır. Nil Nehri boyunca gezip gördüğü tüm bölgeleri ayrıntılarıyla anlattığı bir harita bulunmaktadır. Bu harita Vatikan Kütüphanesinde. Gittiği bölgelerin seçkin yemek kültürünü de aktarmakta mahirdir. Mesela hamsi için şunları söyler: "Bunu yemek Trabzonlulara mahsustur ki Trabzonlular kırk türlü yemeğini pişirirler. Tatlısı, böreği bile yapılır. Kebabı, çorbası, yahnisi, böreği, baklavası olur. Fakat pilaki derler bir çeşit tava yaparlar, çok lezzetlidir. Önce tertemiz ayıklayıp onar onar kamışa dizerler. Maydanoz, kereviz, soğan, pırasayı ince ince kıyıp tarçın ve karabiberle karıştırdıktan sonra pilaki tavaşının içine bir kat hamsi ve bir kat bundan döşeyip su ve zeytinyağını üzerine dökerler. Bir saat kadar ateşte pişirdikten sonra yerler. Bu yemek, gerçekten güzel yemekleridir."

Seyahatname'de hem Mekke hem de Medine geniş bir yer tutar. XVII. yüzyıldaki Mekke ve Medine düşünüldüğünde hâlâ birçok yapı ayakta ve şehrin ruhani iklimi korunmaktadır. Hz. Peygamber'in, Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Ali'nin ve Hz. Fatıma'nın evleri teferruatlıca anlatılmakta, bazı rivayetlere yer verilmektedir:

SEKİZ "Bu mübarek ev de yol üzerindedir. Üç kubbelidir ve doğu yönüne açılan bir kapısı vardır. Bu kapıdan içeri on iki basamak taş merdiven ile inilir. Kubbeleri beyaz kireç ile boyanmış olup bakırdan alemleri ve küçük bir avlusu vardır. Bu avlunun kible tarafında bir sofa üzerinde mescidi ve eski zaman yapımı mihrabı vardır. Bu mescit de kireç ile boyalıdır."

DOKUZ

Savaş aletlerini kullanabilmesi, atıcılık ve binicilikte usta oluşu, hafız olması ve sesinin çok güzel oluşu onun seyahatlerini kolaylaştırmış, renklendirmiş ve manevi anlamda rahatlatmıştır. Özellikle devlet ricali, Evliya Çelebi'nin sesinin güzelliğini bilmesi sebebiyle ona sık sık Kur'an-ı Kerim okutmuşlardır.

ON Toplam on cilt olarak kaleme alınan ve ancak XIX. yüzyılda basılabilen Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* hem Türk dünyası için hem de bugün her biri birer büyük devlet olan ülkeler için hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Onun anlattığı her bir mesele dimağı güçlü okur nezdinde inandırıcılığı son derece yüksek metinler olarak kalacaktır. Tıpkı Tanpınar'ın dediği gibi "Ben, Evliya Çelebi'yi tenkit etmek için değil, ona inanmak için okurum ve bu yüzden de daima kârlı çıkarım."

RÜZGÂR BİZİ SÜRÜKLEYECEK

ABDULLAH KASAY

*Rüzgâr onu götürecek
Her şey yok olacak ama
Rüzgâr bizi taşıyacak*

Gökhan Özcan bir yazısında, “Yazılmamış romanlarını, çekilmemiş filmlerini biriktirenler var. Kimileri de okunmamış kitaplarını, tutulmamış sözlerini, yazılmış, yazılmamış mektuplarını biriktiriyor.” diyordu. Zamanın insanı sürüklemesiyle daha doğrusu bizim bunu anlamaya başlamamızla olup bitenlerin tamamını anlatmak ve paylaşmak bazen çok zor. Zira insan kendinden önce dünyada olup bitenleri bir nebze de olsa anlıyor fakat insanın kendiyle beraber olup bitenleri anlaması uzun sürüyor. O nedenle, sürüklenerek içinde ve yine bu zamanın içinde kaybolunca hatırlıyoruz galiba. İlk kendimizi, sonra kendimizle beraber bizi kendimiz kılan her şeyi.

Mektuplar neden var, sorusunun bir cevabı olarak belki de zamanın dondurulduğu tüm anlar öne çıkarılabilir. Zira her zaman mektuplar bizim için bir “değer” göstergesidir. Onlara hayatın mütemmim bir cüzü olarak bakarız hep. Ayrılık acısı, gurbet ya da sevdâ... Uzatılabilir. Hep bir başkası yani bizim dışımızdaki “ötekiye” yazılan ama aslında en çok da

kendimize yazılan... Alanın ya da zamanın her zaman bir gerçek üzerine kurgulanışıdır aslında. Hem mekân hem de zaman olarak. Mektuplar birer kendimizi hatırlama biçimidir. Hatırlatma da aynı zamanda...

Bir hasretin sürekli dile getirilişi vardır mektuplarda en çok. Uzağa ve uzaktakine yazılmışlardır zira. O nedenle tüm yazınsal türlerden ayrılan en önemli yönüdür belki tamamen duygu yüklü olmaları. Ki o nedenledir ki çoğu mektup bir arayışla açar perdelerini ya da kapatır. Aramaktır bir noktada zira mektuplar, bir çağrı bırakmayan...

Yukarıda epigraftaki sözler bir şarkıya ait. Noir Désir, “Le Vent Nous Portera”. Bir şarkıya ait olanlar, bir başka şeye ait olanlar bizi nedense hep onun dışında bir ötekiye dönüştürüyor. Eğer bunu alıp olduğu gibi tüketmiyorsak... Eğer alıp bizimle beraber zamanın birer itici gücüne dönüştürmüyorsak onları... Taşıyorsak hep; o zaman insan olma bilincimize yeniden kavuşuyoruz galiba. Şarkılar ya da mektuplar gibi... Biriktiriyoruz. Yol azığı olarak tutuyoruz onları.

Bir tanıdığım “İnsan zor bir varlıktır.” derdi hep. Aslında kuruluşu kolay bir cümle. Düşününce biraz, tüm bu zorlukla beraber işte bizim dışımızda olup bitenleri de düşünüyorum. Zorlaştıran her şeyi... Çünkü yaşamı kendine bir heves olarak görenlerin dünyasında, heves ettiğimiz her şeyin kursağımızda kalışını izleyerek geçiriyoruz tüm

bu dünyayı gözlerimizden. İnsanlar yollarda, arabalarında, iş yerlerinde ve cami çıkışlarında sanki tüm bu olup bitenlerin birer nesnesi gibi geliyor. Olup bitenin ne olduğunu sorduğumuzda kendimize, olmayıp da bitenler çıkıyor karşımıza hep. Bir avluda dilenen annesinin yanında bekleyen kız çocuğunun ayağının çıplaklığı mesela. Gözlerinin yerde bitişi... Mektupların geri dönüşü gibi...

Tüm bu kurulan cümleler, kurulmayı bekleyen cümleler ve kurulmayacak cümleler içimizden geçerken rüzgâr esiyor. Rüzgâr bizi nereye sürükleyecek? Rüzgâr bize neyi çağıracak? Bir mektupta sorulan ya da sorulması muhtemel sorulardan her biri... “Ne zaman rüzgâr esse; ellerin fesleğen kokuyor.” mısrası geliyor peşinden mesela. İnsanın tüm bunları peşi sıra hissetmesinin bir sebebi olmalı. Sebep düşünmeksizin sadece “zamanın dondurulduğu” anları hatıra getiriyorum. İnsan ne kadar zorsa insanı tanımak da o kadar zor. Ama bazı anlar işte, anlatıyor sanırım, bir insanla ne şekilde tanışılabilirin cevabını veriyor. Bir bakış belki. Bir yolda gördüğü kopmuş güle uzanış belki... Mektubun içine de iliştilen...

“Dünyanın dışına atılmış bir adım-dın sen”, diye başlıyordu aslında, yukarıdaki cümlenin peşinden gelen mısranın şiiri. Şunu düşünüyorum; bir insanı tanımak denizleri bardak bardak boşaltmaktan daha zor olsa da dünyanın dışına atılmış adımların bilinmesi için bazen o denizde

yüzmek gerekiyor. Bir mektubu yazmaya başladığımızda en çok hissettiğimiz belki... Tanımak ve anlamak için. Zira öncesinde aynı denizde boğulmak, şimdi yeniden o denize girmek için bir “tanışıklığa” dönüşüyor. Derler ki bir insanı tanımak için onunla yola çıkmak gerektir. Bir insanı tanımak için onunla öncesinde aynı yolda karşılaşmış olmak da yeterlidir belki. O yolda kurumuş bir gül duruyordur zira. Uzanıp eğilince bardaklara gerek duyulmuyordur zira. Boşaltmak için içimizi, içtekini doldurmak için bardakları kırmak da gerekiyordur...

Bazen insan karşılaşmanın ötesinde, çok uzaklarda dönüp ardına bakınca, uzaklaşan yabancıнын içteki tanıdık gurbetliğini yaşar. Bu, sanırım doldurulmayacak bir boşluk. O nedenle o boşluğu dolduracak her ne vardiysa işte mektuplar da ondan var. İşte geride ya da ileride nerede olursa olsun o tanıdık yabancı; koşmak gerektir. Bir delinin bir hasret mektubunda dile getirdiği gibi:

“Bir demet bir çiçekle uzanır sana elim.”

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

sinem sayışman

Eskinin izini taşıyan her yerin her semtin çok değerli olduğunu dőnyorum. Özellikle eski semtlerin, eski sokakların, eski satıcıların ve bizim kuőaęın yani 80 ve 90'larda büyümüő olan çocukların hayatında çok önemli izler bıraktığına inanıyorum.

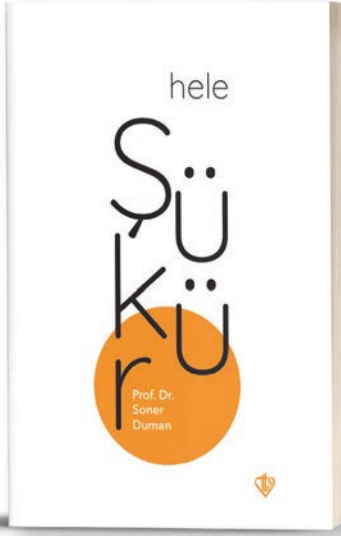
Birkaç ay önce Adana'da Portakal Festival'ine katılmıőtım. Portakal Festival'inde çok sayıda seyyar satıcı oluyor. Bu satıcılardan en çok dikkatimi çeken pamuk çeker satanlar olmuştur. Ben de o gün birini kestirdim gözüme ve sıraya girdim. Sıra bana geldiğinde pamuk çeker satan beyefendiye baktım, őekeri o ince çubuğa doluyor, doluyor. Ha şimdi bitecek, ha şimdi bitti derken bekliyorum ve sonunda őekerci, elime çok büyük bir pamuk çeker veriyor, pamuk őekeri heyecanla elime alıyorum. Hayatımda hiç bu kadar büyük pamuk çeker yememiőtım. Öyle mutlu, öyle huzurluydum ki onu yerken sanki her şey durmuőtu ve sadece pamuk çeker ve ben vardım. ocuk gibi őendi iim. Beni ocukluğumda dıőarıda pamuk çeker yediğim zamanlara götürdü ve o nın huzuru, sevinci içimi okőadı, biraz orada kalmak istedim, durmak istedim, hemen geçsin bitsin o anlar istemedim. Çocukluğumuz bizim ana vatanımız oradaki her güzel an bizim kalbimize bir ok gibi mıhlanıyor. Ben de o pamuk őekeri yerken çocukluğumda mahallemizden geçen pamuk őekerci amcaları hatırladım. "Pamuk őekerciii!" diye bağırınca hemen koőup fiyatını öğrenir, sonra para almak için annemize babamıza koőardık. Parayı aldığımızda ise bizden mutlusu yoktu inanın.

Bu yüzden eski bir semtte, sokak aralarında dolaőırken karőıma çıkan pamuk őekerci beni çok mutlu ediyor. Bazen bir tane alırdık arkadaşlar ile ve pamuk őekeri ble ble paylaőarak yerdik. Yerken ellerimiz, ağzımız yapıő yapıő olsa da onun bize verdiği mutluluk paha biilemezdi. Paylaőmanın ne kadar da güzel bir şey olduğunu çocukken öğrendik biz. Ufacık bir çocuğa sakız bile verseniz dünyalar onun olurdu ya hani öyle bir şey. Biz ufacık őeylerle çok mutlu olabilen ocuklardık. Pamuk çeker bu yüzden bana tamahkr olan masum yüzümü anımsatıyor. Tabii pamuk őekerin yanında elma őekerini de unutmamak gerekiyor. Ya da leblebi tozu. "Hadi bakalım yedikten sonra konuő." diye birbirimize dediğimiz o anlar... Ve yle mutluyduk ki... şimdi bu mutluluğun yerini teknolojik aletler aldı ya da daha pahalı yiyecekler, görseller. Eskiden nın tadını yaşadığımız o geçmiş zaman hatıraları bu ufacık őeylerdi.

İnsanın hayatında bazı őeylerin önemli izleri vardır. Bu izler bizi geçmiőin derinlerine götürür ve biraz orada dinlenmemize, huzur bulmamıza vesile olurlar. Bu yaőadıęım anda onlardan biriydi.

*"Sonra ansızın o hatıra karőımda beliriverdi. Bu tat, Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, ayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köşe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıőtır.

HELE ŞÜKÜR
Prof. Dr. Soner Duman

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: RÜMEYSA ZEYNEP PALA

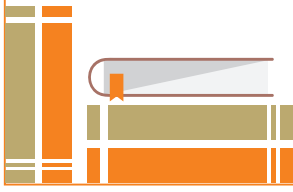

Rabbimizin rızası sadece alnımızın secdeye değmesiyle olmuyor, aynı zamanda alnımızdan mazlum ve mağdurlar için terin de akması gerekiyor.

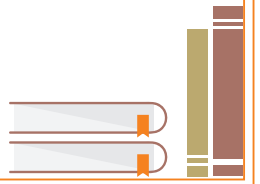
Mıknatıs ile demir arasında nasıl bir ilişki varsa Kur'an ile insanın fitrat ve benliği arasında da işte öyle bir ilişki vardır. Eğer insan, fitratının üzerini örtmeden Kur'an'a yaklaşırsa Kur'an'ın manyetik alanı onu kendisine çeker.

Hidayet de dalalet de Allah'ın elindedir. O, dilediğini hidayete erdirir, dilediğini dalalette bırakır.

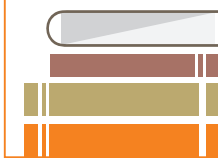
Sen, başını hep dik tutmayı mutluluk sandın. Oysa başını O'nun için yere koymadıysan "mutluluk" nedir hiç bilmemişsin. Hem başını O'na eğmeden başkalarına karşı nasıl dik durabilirsin ki?

Dünyanızı tamir ederken ahiretinizi tahrip etmeyin.

Ölüp de ahirete gittiğimizde kimileri "Oh be dünya bir rüyaymış!" diyecek, kimileri "Tüh be dünya bir rüyaymış!" diyecekler.

Sabır, acı ilacı içmek gibidir. Acı ilacı içmeyen tatlı şifayı bulamaz.

Bilgisizlik bir kıvılcım gibidir, zamanında müdahale edilmezse zaman içinde bu cehalet, önü alınmaz bir yangına dönüşür.

ISSN 2717-9990

9 772717 999007

